

## LUKUMU L'OLOLO LAKAFUNDI

## LUKA

*Diui dia Ntundu*

**1** Antu efula wambutatela nkondola okondo one w'akambu wakatshama l'atei asu, 2 uku akatuela wane waki emenyi la ekambi wa diui uma l'etatelu. 3 Ndu dimi lakakani yimba nti: Ololo dimi nkufundela l'onondji w'ololo, we Teofilo, ne dia dimi lakeyi akambu ane tshe ololo uma l'etatelu, 4 dia we mbeya mete ka aui wakawakulakanya.

*Wambuta Dia Eutwelu ka Joani Ubatizanyi*

5 Lu nshi ya Herode, khum'ekanga ka Judiya, olombedi omotshi akiko, lukumbu landi Zekariya. Ndi aki l'onongo wa Abidja. Wadendi aki kanula ya ana amantu wa Arona, lukumbu landi Elisabete. 6 Vo ahendi waki ololo lu ashu wa Unyashungu. Vo wakakendakenda lu elembé la lu adjangu tshe wa Khumadiiondo aha la unungu. 7 Vo tawaki la ona, ne dia Elisabete aki ekumba. Vo ahendi waki esumbi.

8 Lam'akandatshaka ulimu andi w'olombedi la ntundu ka Unyashungu la lushi la lushi, 9 uku aki ulimu w'olombedi, diaki la ndi dia mboto l'etemwelo ka Khumadiiondo la ntutshumba tsho. 10 Ului tshe w'antu wakalombaka l'andja lu unya wakawatshumbaka tsho. 11 Ondjelo wa Khumadiiondo akene le ndi, emadi lu lunya landi la pami l'ediakelu ka ntshumba tsho. 12 Zekariya akakasana lam'akandawenyi. Woma akawundi. 13 Keli ondjelo akawutela ati: Zekariya, tukaki woma, dombelo diaye diambukema. Wadeye Elisabete ayuta la ye ona pami, kuwole wati: Joani. 14 We ayuyala la ongenongeno, ndu la diese. Antu efula wayongenangena dia eutwelu kandi. 15 Ndi ayuyala wuki lu ashu wa Khumadiiondo. Ndi hono wanu kana enono ka wulu. Ndi ayuludiamma la Nyuma k'Ekila uma l'utema ya nyangu. 16 Ndi ayukadimula asi Isariyele efula Le Khumadiiondo, Unyashungu awo. 17 Ndi ayokendakenda la ntundu ka Unyashungu Lu nyuma ndu lu wulu wa Elidia, Dia nkadimula etema wa washi le an'awo La dia nkadimula akanga

wa uhedia lu yimba y'antu w'ololo, Ne dia ntanya Khumadiiondo antu wolongoswami. 18 Zekariya akambula ondjelo ati: Ukundi ayumeya dikambu ne? ne dia dimi laya usumbi, wademi ambutshunda. 19 Ondjelo akakaluya diui ati: Dimi, Ngabiriyele, latemalaka la ntundu ka Unyashungu, lambutumama dia ndjukutela, ndu dia nkela lukumu l'ololo lone. 20 Ulungi, we ayuyala lumi. We hey aneketa edja ndu lushi layuyala akambu ane, ne dia we hetawi aui ami ane wayushidiyama l'etena kawo. 21 Antu wakakungelaka Zekariya, wakambi ne dia ndi akabiya lu etemwelo. 22 Lam'akandatumbi, ndi kumbeya nteketa la wo. Vo wakeyi vati: Ndi akenyi enelo lu etemwelo. Ndi akateketa la wo lu anya; ndi akatshikala lumi. 23 Lam'akashili nshi y'ekambelu kandi, ndi akatshu utsha lakandi.

24 L'okongo a nshi sho, wadendi Elisabete akatshu diemi. Ndi akayashe ngondo tshanu; akati ati: 25 Khumadiiondo ambuntshela okone lu nshi yakandamenaka, ne dia minya sonyi kami l'atei w'antu.

*Ondjelo Ambuta Dia Eutwelu ka Jesu*

26 Lu ngondo ka samalu, Unyashungu akatumi ondjelo Ngabiriyele l'usumba omotshi wa Ngalili, lukumbu lawo Nazareta, 27 le umuntu l'emuma, lakambela pami kemotsi ka lu khumbu ka Davidi, lukumbu landi Josefu. Lukumbu la umuntu ako laki Mariya. 28 Ondjelo akayi le ndi, akawutela ati: Moyo! we umbukami a ngandji ka mamba, Khumadiiondo eko la ye. 29 Keli ndi akakasana efula dia diui so. Ndi akakan yimba dia wuhu wa moyo oso. 30 Ku ondjelo akawutela ati: Mariya, tutaki woma, ne dia we ambukama ngandji ka mamba uma le Unyashungu. 31 Ulungi, we ayutsho diemi, ayuta ona pami, kuwole wati: Jesu. 32 Ndi ayuyala wuki, wayuweta vati: On'a Khum'ulungu. Khumadiiondo Unyashungu ayuwusha kiti Ka diulelu ka Davidi tshendi. 33 Ndi ayulela khumbu ka Jakoba pundju. 34 Mariya akambula ondjelo ati: Ukundi

ayuyala dikambu so lam'enaye wati: Dimi lateyana nduku la pam. 35 Ondjelo akukaluya diui ati: Nyuma k'Ekila ayuya le ye. Wulu wa Khum'Ulungu wayukukhukhumé la dedi dandi. Okone vo wayole ona layuyuta vati: L'Ekila, On'a Unyashungu. 36 Ulungi, ndu umuntu luto la ye, Elisabete, ambutsho diemi l'usumbi andi. One lakawetaka vati: Ekumba, ngondo kene keli ngondo kandi ka samalu, 37 ne dia nduku dikambu diaheyi Unyashungu ntsha. 38 Mariya akati ati: Ulungi, ukambi a Khumadiondjo mbemi, diayali le mi uku diui diaye. Ku ondjelo akutshiki.

*Mariya Ambutsho  
Dia Ntenda Elisabete;  
Ambutumbula Unyashungu*

39 Lu nshi sho, Mariya akunela, akatshu esadi lu leke l'akuna, l'usumba omotshi wa la Juda. 40 Ndi akoto lu luudu la Zekariya, akemula Elisabete. 41 Lam'akuki Elisabete moyo wakawemula Mariya, ona akakadimo l'utema andi. Ku Elisabete akaludiamma la Nyuma k'Ekila. 42 Ndi akahangohango la diui dia wulu ati: We eko la otshoko l'atei w'amantu, ndu ona leli l'utema aye, eko la otshoko! 43 Uma lendi uyi dikambu ne dia nyangu Khumemi ndja le mi? 44 Ne dia lam'akamuki moyo aye, ona akakadimwi l'utema la ongenongeno. 45 Umuntu laketawo diui so eko la otshoko, ne dia akambu wakawawutela uma le Khumadiondjo wayushidiyama; 46 Ku Mariya akati ati: Utém'ami ambutumbula Khumadiondjo, 47 Lumu lami lambonganangena le Unyashungu, Ushimbidi ami. 48 Ne dia ndi akenyi ekitakitelu k'ukambi andi a umuntu. Nyulungi, nonga tshe wayumbetaka vati: Leli la otshoko. 49 Ne dia one leli la wulu ambuntshela akambu wa mamba. Lukumbu landi leko ekila. 50 Ketshi kandi keko le nonga la nonga Ya wane watuwukaka woma. 51 Ndi akenya antu wulu wa lunya landi. Ndi akadianganya akanga w'etaku lu tukanyi t'etema awo. 52 Ndi akakitshakitsha akanga wulu uma lu kitu yayo ya waulelu, Akambiya antu k'antu. 53 Ndi akalutsha wane waki la ndjala diango di'ololo. Ndi akakaluya akanga w'engonyi anyanya. 54 Ndi akakimanya ukambi andi Isariyele, Ne dia euhwelu ka ketshi kandi, 55 Uku akandatela watshesu, Le Abarahama ndu le tukanula tandi pundju. 56 Mariya akadjase la Elisabete uku ngondo shatu, ku ndi akakalula utsha lakandi.

*Wambole Joani Ubatizanyi Lukumbu*

57 Etena ka Elisabete mbuta kakakuki. Ku ndi akuti ona pam. 58 Asukanyi andi la wa lu khumbu kandi wakuki vati: Khumadiondjo ambuhamia ketshi kandi le ndi, ku vo wakangenangena la ndi. 59 Lam'akakuki lushi l'enane, vo wakayi dia ndjahemia ona uhekeli. Vo wakayangi mbole lukumbu vati: Zekariya, uku lukumbu la shi. 60 Nyangu akakaluya diui ati: Kema; wawole vati: Joani. 61 Vo wakawutela vati: Nduku untu lu khumbu kaye lakawole lukumbu loso. 62 Ku vo wakenya shi tulimbitelu l'anya dia mbeya lukumbu lakona lalangandi mbôle. 63 Ku ndi akalombe dibaya dia nfunda; akafundi ati: Lukumbu landi Joani. Ku vo tshe wakambi. 64 Kem'edja unyo andi wakadiho, lulimi landi lakakoko. Ndi akateketa, akandula Unyashungu. 65 Woma akandi wane tshe waki lasuki la wo. Aui aso tshe wakadiangana lu leke tshe la akuna wa Judiya. 66 Antu tshe wakawauki, wakalamaka l'etema awo. Vo wakati vati: Ukundi ayuyala ona oso na? Lunya la Khumadiondjo laki la ndi.

*Zekariya Ambandula Unyashungu*

67 Zekariya, shi, akaludiamma la Nyuma k'Ekila. Ndi akati akambu wahatayi ati: 68 Wanduli Khumadiondjo, Unyashungu wa Isariyele; Ne dia ndi akakendela antu, akatshela etshungwelu. 69 Ndi akatutdjija ushimbidi a wulu Lu khumbu k'ukambi andi Dayidi, 70 Uku akandati l'enyo wa amvutshi andi w'ekila edjedja ati: 71 Shu tayushimbamela uma le atunyi asu, Ndu uma l'anya wa tshe watutuhetshaka. 72 Ndi akuki watshesu ketshi, Akuho sheki yandi y'ekila. 73 Etshibelu kakandatshibela Abarahama tshesu, 74 Ati: Lam'ayunyushimbamela uma l'anya w'atunyi asu, Nyayontemolaka aha la woma. 75 Ndu lu akambu w'ekila la lu akambu w'ololo La ntundu kandi nshi yasu tshe. 76 Ee, ndu we ona, wayuketa vati: Umvutshi a Khum'Ulungu, Ne dia we ayutsho la ntundu ka Khumadiondjo Dia nongosola mbuka yandi; 77 Dia ndakanya wudja andi dikambu dia panda. Dia mbadimanya kolo yayo. 78 Ne dia ketshi ka mamba ka Unyashungu asu, Okone sasi dia pindju diayutokendela uma l'ulungu. 79 Dia mpetela wane wudjashi lu udjima la lu dididji dia nyoi; Dia nombola ekulu asu lu mbuka ka ki.

80 Ona akuli, akakikitala l'utema. Ndi aki l'esui wa tosenga, edja ndu lushi lakandene le Isariyele.

## *Eutvelu ka Jesu (Mat. 1:18-25)*

**2** Lu nshi sho, Kayisa Angusta akadjanga dia nfunda kumbu y'antu tshe. Efundelu keso kaki efundelu ka ntundu lam'aki Kurinio umbuledi a Suriya. 3 Antu tshe wakatshu dia ntufundama, untu lakawo, untu lakawo. 4 Ndu Josefum akatshu uma la Ngalili, uma l'usumba wa Nazareta, utsha la Judiya, utsha l'usumba wa Davidi, wetawo vati: Betelehema, 5 ndi la Mariya lakandambela, laki la diemi. 6 Lam'akiwo leko, nshi yakakuki ya ndi mbuta. 7 Okone ndi akuti ona pami l'enundu, akudingi ahondo. Ndi akawetamia l'eletu ka dungalunga, ne dia dihuli tadiakiko lu luudu la angendangenda.

### *Alami w'Ekoko la Andjelo*

8 Lu leke loso kaki alami w'ekoko, waki l'usu walama ekoko awo l'utshu. 9 Ondjelo wa Khumadiiondo akemala lasuki la wo. Lutumbu la Khumadiiondo lakahetela, ku vo wakuki woma efula. 10 Ondjelo akawatela ati: Tanyukaki woma. Nyulungi, lambunyela lukumu l'ololo l'ongenongeno a wuki wayuyala le antu tshe, 11 ne dia wambunyutela Ushimbedi lu ngelu ka Davidi elo. Ndi eli Kristu Khumadiiondo. 12 One eli djimbitelu ya nyu mbeya. Nyayena ona udingami ahondo, etami l'eletu ka dungalunga. 13 Shashimuya, ului a wuki w'alimbi wa l'ulungu wakasangana la ondjelo ako wandula Unyashungu vati: 14 Lutumbu layali le Unyashungu l'ulungu. Ki kayali la kete l'atei w'antu watōngenyangenyaka.

15 Lam'akātshiki andjelo utsha l'ulungu, alami w'ekoko wakatanelu vati: Tutshu kakiane utsha la Betelehema, tutenyi dikambu ne diambuya, diambutewuya Khumadiiondo. 16 Vo wakatshu esadi, wakatani Mariya la Josefum, la ona etami lu elelu ka dungalunga. 17 Lam'akawenyi dikambu diako, vo wakasanya diui diakawatela lu dikambu di'ona. 18 Wane tshe wakuki, wakambi dia akambu wakawatela alami w'ekoko. 19 Keli Mariya akalamaka aui aso tshe, akakanaka dikambu diawo l'utema andi. 20 Ku alami w'ekoko wakakalula watatumbula, watandula Unyashungu, ne dia akambu tshe wakawuki la wakawenyi, uku akawawatela.

### *Wambole Jesu Lukumbu; Wambutsho la Ndi lu Etemwelo*

21 Lam'akakuki nshi enanei ya

mbahemia uekeli, vo wakawole lukumbu vati: Jesu, lukumbu lakawole ondjelo la ntundu ndi atoto l'utema.

### *Simona la Ana Wambolemia Jesu*

22 Lam'akakuki nshi yawo ya ndjaedia, uku elembe wa Mose, vo wakela Jesu la Jerusalema dia ndjukimo le Khumadiiondo 23 (uku ufundami lu elembe a Khumadiiondo ati: Wayeta ona pami tshe, yatakundu l'utema a nyangu, vati: L'ekila le Khumadiiondo), 24 la dia nambula ulambu uku akawati lu elembe wa Khumadiiondo, ati: Binga pendikana ana ahendi wa tukudumba. 25 La Jerusalema kaki pami kemotshi, lukumbu landi Simeyona. Untu oso aki ololo, aki umbetawudi, akalungamelaka esambelu ka Isariyele. Nyuma k'Ekila aki la ndi. 26 Nyuma k'Ekila akawenya ati: We hovo ntundu atenyi Kristu ka Khumadiiondo. 27 Ndi akoto l'etemwelo lu wulu wa Nyuma. Lam'akayi ambutshi wa Jesu la ona uku etshelu k'elembe, 28 ndi akulgungula lu anya, akandula Unyashungu. Ndi akati ati: 29 Khumadiiondo, etawo ukambi aty atshu kakiane la ki, Uku diui diaye, 30 Ne dia ashu ami wambena panda kaye 31 Kakayalongosola lu ashu wa wedja tshe, 32 Usasi wa mpetela asi wedja, Lu lutumbu la wudja aye Isariyele.

33 Shi la nyangu wakambi dia akambu wakandati lu dikambu dia ona. 34 Simeyona akātshokola, akatela Mariya, nyangu, ati: Ulungi, ona ambutumama ne dia ekweloa La etwelu k'antu efula lu Isariyele; Ndu dikambu dia djimbitelu ya tamu. 35 (Ee, ndu yombo ya ntundula utema aye), Ne dia tutkanyi t'uma l'etema efula tashwami.

36 Ndu umvutshi a umuntu Ana, on'a Fanuele, a lu diuhu dia Ashere. Ndi aki usumbi a lukusumbi, akadjase la umendi deku esambelu lu nshi yandi y'usekaseka; 37 ndi aki wadi aki udu deku akumi enanei la nei. Ndi kumumoka lu etemwelo, akatemolaka Unyashungu la dikilelu dia mbu ya nde ndu la dombelo l'utshu ndu la yanyi. 38 Ana akayi lu unya ako, akuki Unyashungu lusaka, akati dikambu diandi le antu wakalungamelaka etshungwelu ka Jerusalema.

39 Lam'akawashidiya akambu tshe uku elembe wa Khumadiiondo, vo wakakalula la Ngalili, lu ngelu kawo Nazareta. 40 Ona akuli, akakikitala, akaluli la yimba. Ngandji ka mamba ka Unyashungu kaki

la ndi.

### *Jesu Dikenda lu Etemwelo*

41 Ambutshi wa Jesu wakatshokaka eleku la eleku la Jerusalema lu dikambu dia lushi la wuki l'Elekanelu. 42 Lam'akindi la deku dikumi la pendi, vo wakatshu leko uku aki etshelu kawo ka lushi la wuki lako. 43 Lam'akawashidiya nshi, lam'akawayakalulaka, Jesu dikenda akatshikalala la Jerusalema. Ambutshi andi kumbeva vati: Ndi ambutshikala. 44 Vo wakakani vati: Ndi eko l'ului w'antu, wakatshu lokendo la lushi otoi. Ku vo wakuyangi l'atei w'antu wuto la wo, ndu w'antu weyana la wo. 45 Lam'akiwo kumbena, vo wakakalula utsha la Jerusalema, watuyangi. 46 L'okongo wa nshi shatu, vo wakutani lu etemwelo, udjashi l'atei w'embetsha, uka aui awo la awambula embula. 47 Wane wakuki aui andi, wakambi dia yimba yandi la ekadimwelu kandi ka embula. 48 Lam'akawenyi ambutshi andi, vo wakakashimo. Nyangu akawumbula ati: On'ami, ukundi ambuyututshela okone na? Enda, dimi la sho tambukuyanga la lunyangu! 49 Ndi akawambula ati: Katanyanyangi na? Nyu hanyeyi nyati: Dieli la mi dia ndjala lu luudu la Papa? 50 Ku vo kumana diui diakandawatela fundu. 51 Ku ndi akatshu la wo, akakumi la Nazareta; akakitanyiaka aui awo. Nyangu akalamaka aui aso tshe l'utema.

52 Jesu akahami lu yimba, lu diema ndu lu kenemo le Unyashungu ndu le antu.

### *Joani Ubatizanyi Ambuya, Ambusambisha (Mat. 3:1-12; Mak. 1:1-8; Joa. 1:19-28)*

**3** L'eleku ka dikumi l'atanu ka diulelu dia Tiberiyo Kayisa, lam'aki Potiyo Pilata umbuledi wa Judiya la Herode umbuledi wa Ngalili, la Filipo onangu umbuledi wa beke dia Ituriya la Tarakoniti, la lam'aki Lusaniya umbuledi wa Abilene, 2 lu nshi yaki Anasi la Kayifasi elombedi wa ladiku, diui dia Unyashungu diakayi le Joani, on'a Zekariya, l'usui. 3 Ndi akayi lu beke tshe lasuki la Jorodana, atasambisha dikambu dia batiza k'ekadimwelu k'etema, dia kolo yayo yadimanyemi, 4 uku ufundami lu buku di'au wa umvutshi Isaya ati: Diui dia untu lahangoango l'usui ati: Nyolongosole mbuka ka Khumadiondjo; Nyusimbulu esese andi. 5 Ekidi tshe wayutediama; Akuna tshe la ekungu tshe wayukitschikitshama; Diango dia wengenge diayuyala esimboki; Ndu

mbuka ya tufukutufuku yayukitanela; 6 Ku antu tshe wayena panda ka Unyashungu.

7 Ku Joani akatela elui w'antu wakatshu dia ntubatizama le ndi ati: Nyu ana w'akhuha, akanyuhula dia ndawo kele kayayi? 8 Okone nyoto elua uku ekadimwelu k'etema anyu; tanyutatelaki mvuta nyati: Shu la tshesu Abarahama. Dimi lambunyutela nti: Unyashungu mbeyaka mbulwela Abarahama tukanula tandi uma lu ave ane. 9 Kakiane kenge yambetama la tshina dia etamba. Ku utamba tshe wahato elua w'ololo, ayokotama, ayukadjema lu dja.

10 Antu wakawumbula vati: Ku ukundi ahumbasu ntsha? 11 Ndi akákaluya diui ati: One leli la akoti ahendi, akahani la one laha la koti. One leli la mbu ya nde, atshi pupu. 12 Ndu elungudi w'elambu wakayi dia ndjubatizama, wakambula vati: Umbetscha, ahumbasu ntsha? 13 Ndi akawatela ati: Tanyosaki ulambu ladiku dia yediko yakawanyutela. 14 Ndu alimbi wakawumbula vati: Ndu shu, kahumbasu ntsha na? Ndi akawatela ati: Tanyosaki engo uma le untu la khudu. Tanyumamanyiaki untu. Nyongenengene la afutu anyu.

### *Joani Ubatizanyi Ambutela Antu Dia Jesu*

15 Lam'aki wudja la elungamelu, ndu lam'akanaka antu tshe l'etema awo dikambu dia Joani vati: Kana ndi keli Kristu, 16 Joani akúkaluya diui vo tshe ati: Mete, dimi lambunyubatiza la ashi, keli one layayi ambundeka wulu. Dimi kema ololo wukukimi nkelekula okodi a sabata yandi. Ndi ayunyubatiza la Nyuma k'Ekila la dja. 17 Ledi leko lu lunya landi. Ndi ayedia efufwelu kandi, ayusanganya epunga lu dipenge. Keli ndi ayutshumba puhudi lu dja yahadimala.

### *Joani Ubatizanyi Ambuhangwela Herode; Herode Ambuwudja lu Lukanu*

18 Ndu alaku akina efula mbakasambishaka Joani antu lukumu l'ololo. 19 Keli khum'ekanga Herode, lakandahangwela ne dia Herodiyasi, wadi onangu, la dia akambu wa kolo tshe wakatshaka Herode, 20 akahe ndu dikambu ne ladiku dia akambu andi tshe, akadjio Joani lu lukanu.

### *Jesu Ambubatizama (Mat. 3:13-17; Mak. 1:9-11)*

21 Lam'akabatizama antu tshe, kakabatizama ndu Jesu. Lam'akandalombaka, ulungu akadiho. 22 Ku Nyuma k'Ekila

# LUKA

akûhulwela l'utundu uku fudu ka inga. Diui diakayi uma l'ulungu ati: On'ami la ngandji keye! We ambongenyanganya.

## *Diuhu dia Jesu (Mat. 1:1-17)*

23 Lam'akatatela Jesu ndame nsambisha, ndi aki la deku akumi asatu, ndi aki on'a (uku akukanaka antu) Josefu, on'a Heli, 24 on'a Matata, on'a Lewi, on'a Meleki, on'a Janai, on'a Josef, 25 on'a Matatiya, on'a Amose, on'a Nahuma, on'a Eseli, on'a Nangai. 26 On'a Mata, on'a Matatia, on'a Semeyina, on'a Joseka, on'a Joda, 27 on'a Joanana, on'a Resa, on'a Zerubabele, on'a Sheyalatiyele, on'a Neri, 28 on'a Meleki, on'a Adi, on'a Kosama, on'a Elemadama, on'a Ere, 29 on'a Jesu, on'a Eliyezere, on'a Jorima, on'a Matata, on'a Lewi, 30 on'a Simeyona, on'a Judasi, on'a Josef, on'a Jonama, on'a Eliyakima, 31 on'a Melea, on'a Mena, on'a Matata, on'a Natana, on'a Davidi, 32 on'a Jese, on'a Obede, on'a Boaza, on'a Sala, on'a Nashona, 33 on'a Aminadaba, on'a Adimina, on'a Arani, on'a Hezerona, on'a Perez, on'a Juda, 34 on'a Jakoba, on'a Isaka, on'a Abarahama, on'a Tera, on'a Nahora, 35 on'a Serunge, on'a Reu, on'a Pelenge, on'a Ebere, on'a Shela, 36 on'a Kayinana, on'a Arapakeshade, on'a Sheme, on'a Noa, on'a Lameka, 37 on'a Metusela, on'a Enoke, on'a Jareda, on'a Mahalalele, on'a Kayinana, 38 on'a Enoshe, on'a Sete, on'a Adam, on'a Unyashungu.

## *Jesu Ambuhimbama (Mat. 4:1-11; Mak. 1:12-13)*

**4** Jesu akakalula uma la Jorodana, 1 uludiami la Nyuma k'Ekila. Ndi akalombwama le Nyuma l'usui 2 nshi akumi anei. Ndi akahimbama le uhimbanyi. Ndi konde nduku engo lu nshi sho. Lam'akashili nshi sho, ndi akuki ndjala. 3 Ku uhimbanyi akawutela ati: Naka On'a Unyashungu keye, uteli dive ne, diahilo ekenga ka ma. 4 Jesu akûkaluya diui ati: Ambufundama ati: Untu huyala la lumu ne dia ma tu. 5 Ku ndi akambela la ndi, akawenya waulelu tshe wa la kete lu wenya otoi. 6 Uhimbanyi akawutela ati: Dimi layukusha wulu one tshe, ndu lutumbu la waulelu aku; ne dia wakambisha wulu, okone untu tshe lalangami mbusha, layuwushawo. 7 Okone naka we ayontemola, vo tshe wayuyala waye.

8 Jesu akûkaluya diui ati: Ambufundama ati: Otemole Khumadiondjo, Unyashungu aye, ûkambeli ndame ulimu. 9 Ku ndi akatshu la ndi la Jerusalema; akatuweme lu ote w'etemwelo, akawutela ati: Naka On'a Unyashungu keye, ulimbo uma lindu. 10 Ne dia ambufundama ati: Ndi ayokosengwela andjelo andi, dia nkulama. 11 Ku Vo wayukemba l'anya awo, Ne dia we utukuhumanya dikaka lu dive. 12 Jesu akûkaluya diui ati: Wakati vati: Tuhimbaki Khumadiondjo, Unyashungu aye. 13 Lam'akashidiya uhimbanyi ehimba eso tshe, ndi akatukûtshika, edja ndu lam'ayundutana etena ka mbuhimba ntu.

## *Jesu Ambukalula la Ngalili (Mat. 4:12-17; Mak. 1:14-15)*

14 Jesu akakalula la Ngalili la wulu a Nyuma. Lukumu landi lakadiangana lu leke loso tshe. 15 Ndi aketshaka lu temwelo diawo, akatumbwama le antu tshe.

## *Jesu Ambusambisha la Nazareta; Wambüsukula Uma l'Usumba (Mat. 13:53-58; Mak. 6:1-6)*

16 Jesu akayi la Nazareta, lene akanduli. Ndi akoto l'etemwelo lushi l'ekila, uku aki etshelu kandi. Ndi akemala dia mbala mukanda a Unyashungu. 17 Wakawusha buku dia umvutshi Isaya, ku ndi akombola wombô w'afundelu w'ekila, akenyi dihili diakawafundi ati: 18 Nyuma ka Khumadiondjo kambumbahema, Ne dia ndi akankidia dia dimi nsambisha akanga a weula lukumu l'ololo. Ndi akantumi dia ntutela wane wambundama dikambu dia etshungwelu, Ndu akanga a tutshungu dia esenelo, La dia ntshungula wane wambusuyama, 19 La dia mvutela antu dia eleku kaketaivo Khumadiondjo. 20 Ndi akombe buku, akadikaluya le ulami, ku ndi akadjase. Antu tshe waki l'etemwelo, wakawendi tee. 21 Ku ndi akatatel a mbatela ati: Afundelu kene kambushidiyama l'atei anyu elo. 22 Antu tshe waki emenyi wa dikambu diako, wakambi dia aui wa ngandji ka mamba, wakatumbi uma lu unyo andi. Vo wakambwana vati: Ndi kema on'a Josef uka? 23 Ndi akawatela ati: Mete, nyayukanula nyati: We wetshi, uyakonoya! Utshi akambu wakatuki we atsha la Kaperenauma ndu lindu lakanyu. 24 Ndi akawatela ati: Mete kanyutelami nti: Nduku umvutshi wambetawoma lu wudja awo. 25 Mete kanyutelami nti: Lam'akadihamma

ulungu deku satu la ngondo shamalu, lam'akayala ndjala ka kasha lu kete tshe lu nshi ya Elidja, wadi waki edu waki efula lu Isariyele. 26 Keli Elidja kuntumama le akinga, paka la Zarefata, lu kete ya Sidona, le umuntu laki wadi aki udu. 27 Ndu lu nshi ya umvutshi Elisha, akanga a sudi efula waki lu Isariyele, keli akina konkono, paka Namana, usi Suriya, utu. 28 Lam'akawuki aui aso, antu tshe waki lu etemwelo wakandunganela la kele. 29 Vo wakunela, wakúsukula uma l'usumba, wakayi la ndi l'ote a dikuna diakawaki usumba, dia mbúka lu luwinga ethshulitshuli. 30 Keli Jesu aketi l'atei awo, akatshu.

**Jesu Ambutundja Odienge  
Uma le Untu la Kaperenauma  
(Mak. 1:21-28)**

31 Jesu akayi la Kaperenauma, usumba omotshi wa la Ngalili, akawaetsha lushi l'ekila. 32 Antu wakakashimo dia wetschelu andi, dia diui diandi diaki la wulu. 33 Lu etemwelo kaki untu omotshi, laki la odienge. Ndi akahangohango la diui dia wulu ati: 34 Yee! we Jesu y'usi Nazareta, dikambu diakona diasasu la ye? We ambuya dia ndjutudiaka? Dimi keyaka, l'Ekila la Unyashungu keye. 35 Jesu akúhangwela ati: Uyali ki! Utumbi uma le ndi! Lam'akawumbi odienge l'atei awo, vo wakatumbi uma le ndi, kumbutshela kolo. 36 Vo tshe wakambi, wakambwana vati: Na diui ne na? ne dia ndi atosengolaka edienga le luwandji ndu lu wulu, ku vo watutumbaka. 37 Ku lukumu landi lakadianga lu ahuli tshe wa lu leke loso.

**Jesu Ambokonoya Ukilu a Umuntu a  
Petro; Amboseka Lukumu le Antu  
(Mat. 8:14-15; Mak. 1:29-31)**

38 Jesu akunela uma l'etemwelo, akoto lu luudu la Simona. Ukilu a Simona a umuntu aki la dimba dja dia wulu; wakasengasenga Jesu dia dikambu diandi. 39 Jesu akemala, awenda, akahangwela dimba dja, ku dio diákukimo. Kem'edja ndi akunela, akákambela ulimu.

40 Lam'akayangi unya mbidja, wane tshe waki la akanga a hemo wehu efula, wakayi la wo le Jesu. Ndi akawahéanya, akákonya. 41 Edienga wakatumbi uma le antu, wakahangohango vati: On'a Unyashungu keye! Ndi akáhangwela, kumbetawo dia vo nteketa, ne dia vo wakeyi vati: Kristu kendi.

**Jesu Ambusambisha la Ngalili  
(Mak. 1:35-39)**

42 Lam'akahuto unya, ndi akatumbi, akatshu lu dihuli dia shenga. Elui w'antu wakuyeli, wakayi le ndi, wakayangi mbembe vati: Tututshikaki. 43 Keli ndi akawatela ati: Dieli la mi dia nsambisha lukumu l'ololo la diulelu dia Unyashungu ndu lu esumba ekina, ne dia dimi lakatumama dia dikambu diako. 44 Ku Jesu akasambisha lu temwelo dia Ngalili.

**Wambunda Nsi Efula  
(Mat. 4:18-22; Mak. 1:16-20)**

**5** Lam'akemala Jesu l'okenge w'uduwa a Ngenezareta, ului w'antu wakúdingi, wakuki diui dia Unyashungu. 2 Ndi akenyi watu ehendi l'okenge w'uduwa. Keli amundji wa nsi wakatumbi loko, waki lu nsula tei yawo. 3 Ndi akoto lu watu omotshi waki Simona. Ndi akólolome dia ndi nsemyia watu uma l'okenge. Ku ndi akadjase, aketsha antu uma lu watu. 4 Lam'akandakumiya nteketa, ndi akatela Simona ati: Mosemiya watu utsha lu dingunda, nyukitshakitsa tei yanyu, keli nyokoke nsi. 5 Simona akúkaluya diui ati: Uwandji, shu takatshi ulimu utshu tshe, hatundji nduku engo. Keli layukitschaklisha tei ne dia diui diaye. 6 Lam'akawatshi osoku, vo wakandi nsi efula, ku tei yakate. 7 Ku vo waketi anyawo amundji, waki lu watu ukina, la papi di'anya vati: Nyuyi, nyuyutukimanya. Vo wakayi, wakaludia watu ako ehendi, ku watu wakayangi ndjita. 8 Keli lam'akenyi Simona Petero dikambuso, ndi akayakosha l'ekulu wa Jesu. Ndi akati ati: Khumadijondjo, umo uma le mi, ne dia untu a kolo kemi. 9 Ndi akambi, ndi la antu tshe waki kame la ndi, ne dia efula ka nsi yakawandi. 10 Ndu Jakoba la Joani, ana wa Zebede, waku waki amundji wa nsi kame la Simona, wakambi. Ku Jesu akatela Simona ati: Tukaki woma. Uma ka kakiane, we ayundaka antu. 11 Lam'akawayi la watu awo l'umamu, vo wakatshiki tshe, wakúyeli.

**Jesu Ambokonoya Kanga Sudi  
(Mat. 8:1-4; Mak. 1:40-45)**

12 Lam'aki Jesu l'usumba omotshi, enda, untu aki leko laki la sudi dimba tshe. Lam'akandenyo Jesu, ndi akayakosha ekhukhumadi; akósengasenga ati: Khumadijondjo, naka we alanga, we mbeyaka nkonyoyami. 13 Ku ndi akasimbula lunya, akawunanda; akati ati: Dimi nangaka, okono. Kem'edja sudi kakashili. 14 Jesu

# LUKA

akôkokomiya ati: Tutelaki untu dikambu ne. Keli utshu, utuyaenya le olombedi. Utukimo diango diakati. Mose ne dia ekonwelo kaye uku djimbitelu le wo. 15 Keli lukumu landi lakaleki nyangana. Elui a waki w'antu wakamote dia ndjuka aui andi, la dia ndjokono lu hemo yawo. 16 Keli ndi akatshokaka ndame l'esui wa tosenga, akatolombaka Unyashungu.

## *Ambokonoya Kanga Ekhusi (Mat. 9:1-8; Mk. 2:1-12)*

17 Lushi lomotshi, lam'aketshaka Jesu antu, Afarise, la embetsha w'elembé wakadjashi lasuki. Vo wakayi uma lu ngelu tshe ya Ngalili ndu ya Judiya ndu uma la Jerusalema. Wulu wa Khumadiondjo waki la ndi wa nkonyoa antu. 18 Enda, apami wakayi la kanga ekhusi etami lu tangi. Vo wakayang'i mbôtshiya lu luudu, la mbêtamia la ntundu ka Jesu. 19 Lam'akiwo kumena hyuli ya mboto, ne dia ului w'antu, vo wakambela lu sambi ka luudu, wakafufula luudu, wakuhulya la tangi kandi l'atei awo la ntundu ka Jesu. 20 Lam'akandenyi mbetawo kawo, ndi akati ati: Pami, kolo yaye yambudimanyema. 21 Afundji la Afarise wakatafelu mumbwana vati: Akona one atenga Unyashungu na? Akona eli la wulu wa nyimanya kolo, naka aha Unyashungu ndame? 22 Keli Jesu akeyi tukanyi tawo, akawambula ati: Ukundi akananyu l'etema anyu na? 23 Dikambu diakona diuleki ololo, mvuta ati: Kolo yaye yambudimanyema, kana eto, okendekende? 24 Keli dia nyu mbeya nyati: On'a untu eko la wulu la kete wa nyimanya kolo - ndi akati ati: - Dimi lambukutela nti: Eto, osa tangi kaye, utshu lakaye. 25 Kem'edja, ndi aketo la ntundu kawo, akose tangi kakandetami, akatshu lakandi atatumbula Unyashungu. 26 Vo tshe wakambi, wakatumtumba Unyashungu; wakuki woma efula. Vo wakati vati: Elo, shu tambena akambu wahatatenaka.

## *Ambeta Lewi (Mat. 9:9-13; Mak. 2:13-17)*

27 Lam'aketi akambu aso. Jesu akamo leko. Ndi akenyi ulungudi w'elambu, lukumbu landi Lewi, udjashi lu dihuli di'elungwelu. Jesu akawutela ati: Undjeli. 28 Ku ndi akatshiki tshe, akunela, akûyeli.

## *Wambosongwela Jesu, ne Dia Ndi Ambole la Antu wa Kolo*

29 Lewi akakatela Jesu dambu dia wuki lakandi. Ului a wuki w'elungudi w'elambu

wakadjashi la wo wale ma. 30 Afarise la afundji wakanganungunela ambeki andi; wakawumbula vati: Ukundi alenyu la anonyu la elungudi w'elambu la antu wa kolo na? 31 Jesu akâkaluya diui ati: Akanga a wulu hawuhumbi wetshi, paka akanga a hemo. 32 Dimi kundja dia ndjeta antu w'ololo, lakayi dia ndjeta antu wa kolo, dia vo nkadimula etema.

## *Dia Ekilelu ka Mbu ya Nde (Mat. 9:14-17; Mak. 2:18-22)*

33 Vo wakatela Jesu vati: Ambeki wa Joani watukilaka mbu ya nde ekila efula, watolombaka Unyashungu; ndu ambeki w'Afarise wolutshaka osoku, keli ambeki aye watolekaka, watonokaka. 34 Jesu akawambula ati: Nyu mbeyaka nkidia engenyi w'utshuki a wadi mbu ya nde lam'eki utshuki a wadi kame la wo? 35 Keli nshi yayuyala, lam'ayuwâkosola utshuki a wadi, la nshi sho mbayuwukilaka mbu ya nde. 36 Ku ndi akawauki wela ntu ati: Nduku untu atataka etshi ka dihondo di'uyuyu la nkiamamanya lu dihondo di'edjeda. Naka ndi ayutsha osoku, keti ndi mbata dihondo di'uyuyu; ndu etshi ka dihondo di'uyuyu hasungana lu dihondo di'edjeda. 37 Nduku untu ayangula ashi w'elua w'eyuyu lu atapa wa dikuhu di'edjeda. Lam'ayundutsha osoku, ashi w'elua w'eyuyu wayata dikuhu, wayutshulo, ndu dikuhu diayulana. 38 Keli ololo mangula ashi w'elua w'eyuyu lu atapa wa dikuhu di'eyuyu. 39 Nduku untu lakanwe ashi w'elua w'edjeda, layulanga w'eyuyu; ne dia ndi ayuta ati: W'edjeda weko ololo.

## *"Uwandji a Lushi l'Ekila" (Mat. 12:1-8; Mak. 2:23-28)*

**6** Lushi lomotshi l'ekila, Jesu akatetaka lu dikambo di'asami. Ambeki andi wakani nanula, wakayishishi l'anya, wakali. 2 Keli Afarise amotsi wakati vati: Ukundi atshanyu dikambu dieli ekila lushi l'ekila? 3 Jesu akâkaluya diui ati: Nyu nyatali dikambu diakatshi Davidi, lam'akindi la ndjala, ndi la wane waki la ndi? 4 Ndi akoto lu luudu la Unyashungu, akose ma dia Eyalelu, akali, akadisha ndu wane waki la ndi. Dio diaki ekila dia untu k'untu nde, paka elombedi etu mbakadilekaka. 5 Ku ndi akawatela ati: On'a untu eko uwandji a lushi l'ekila.

## *Jesu Ambokonoya Untu Lushi l'Ekila (Mat. 12:9-14; Mak. 3:1-6)*

6 Lushi lukina l'ekila, Jesu akoto lu

etemwelo, akawaetsha. Untu omotshi, kanga lunya la pamì lakumi, aki leko. 7 Afundji la Afarise wakötökiya vati: Kana ndi ayokonoya antu lushi l'ekila, ne dia vo mbosongwela. 8 Keli ndi akeyi tukanyi tawo. Ndi akatela kanga lunya lakumi ati: Eto, emala k'atei. Ku ndi aketo, akemala. 9 Jesu akawatela ati: Dimi lambunyumbula nti: Eko ekila dia ntsha ololo lushi l'ekila? Mamela lumu l'untu, kana ludiaka? 10 Ku ndi akewewa, awaenda vo tshe, akawutela ati: Usimbili lunya. Ndi akalusimbula, ku lunya landi lakakono. 11 Keli vo wakadanganela la kele, wakatanelu uku ayuwutshela Jesu.

*Jesu Ambosonola Ambeki Dikumi la Ahendi  
(Mat. 10:1-4; Mak. 3:13-19)*

12 Lu nshi sho, Jesu akatshu lu dikuna dia ntolomba. Ndi akakolamela nomba Unyashungu utshu tshe. 13 Lam'akahuto unya, ndi aketi ambeki andi. Ndi akasonola uma l'atei awo dikumi la ahendi, akawaole ati: Atumami. 14 Simona, lakandole ntu ati: Petero, la Andere, onangu; Jakoba la Joani; Filipo la Baratolomayo; 15 Mateu la Tomasi; Jakoba, on'a Alafayo, la Simona, lakawetaka vati: Zelote; 16 Judasi, on'a Jakoba, la Judasi Isakariyote, lakayala ufungi.

17 Ku ndi akahulo la wo, akemala lu dihuli dia bamabamu, ndi la ului a wuki w'ambeki andi, ndu antu efula uma la Judiya tshe la uma la Jerusalema, la uma lu leke la Tura la Sidona l'umamu w'ashi a waki, wakayi dia ndjuka aui andi la dia ndjokono uma lu hemo yawo. 18 Wane tshe wakasuwi la edienge, wakakono. 19 Antu tshe wakayangi mbunanda, ne dia wulu wakatumbi uma le ndi, ku ndi akâkonoya vo tshe.

*Etshoko w'Antu (Mat. 5:1-12)*

20 Ku Jesu akedia ashu le ambeki andi, akati ati:

Nyu akanga a weula nyeli la otshoko, ne dia diulelu dia Unyashungu dieko dianyu.

21 Nyu wane weli la ndjala kakiane, nyeko la otshoko, ne dia nyu nyayulutshama.

Nyu wane walela kakiane, nyeko la otshoko, ne dia nyu nyayola.

22 Lam'ayunuhetsha antu, lam'ayuwunyanya uma l'ului awo, lam'ayuwunyuhangwela, ndu lam'ayuwutndja kumbu yanyu vati: Kolo, lu dikambu dia On'a antu, nyeko la otshoko.

23 Nyo-ngenengene lushi lako, nyulimbolimbo la ongenengeno, ne dia difutu dianyi dieko wuki l'ulungu. Watshewo wakatshela amvutshi wuhu ako.

24 Keli fono kayayi le nyu, nyu engonyi! ne dia nyu nyambulungulaka esambelu kanyu.

25 Fono kayayi le nyu, nyu wane wambuluta kakiane, ne dia nyu nyayuka ndjala.

Fono kayayi le nyu, nyu wane wola kakiane, ne dia nyu nyayuyala okei, nyayulela.

26 Fono kayayi le nyu, lam'ayunyandula antu tshe; ne dia watshewo wakandula amvutshi wa kashi wuhu ako.

*Dia Nanga Atunyi (Yediko ya Ntshanelia)  
(Mat. 5:38-48; 7:12a)*

27 Keli dimi lambunyutela, nyu wane wuka, nti: Nyulangi atunyi anyu, nyutsheli wane wanyuhetsha ololo. 28 Nyotshokole wane watunyudjaka mananu; nyolombeli wane watunyotengaka. 29 Naka untu ayukokomola lu tama dimotshi, kuwingisweli ndu dikina. Naka untu ayukokosola koti, tosekaki mbusha ndu ukutu aye. 30 Usha untu tshe lakolomba. Lam'akokosola untu diango diaye, tudiomboki ntu. 31 Nyutsheli antu uku alanganyu vo nyutshela.

32 Naka nyu nyatukaka wane watunyukaka ngandji ngandji, nyu la lusaka lakona? Ndu antu wa kolo watutshaka wuhu ako.

33 Naka nyu nyatutshelaka wane watunyutshelaka ololo ololo, nyu la lusaka lakona? Ndu antu wa kolo watutshaka wuhu ako.

34 Naka nyu nyatosondjaka wane watunyulungamelaka nyati: Tayulungula, nyu la lusaka lakona? Ndu antu wa kolo watosondjaka antu wa kolo diango, ne dia ndjulungula uku akawakimo. 35 Nyuki atunyi anyu ngandji, nyâstheli ololo, nyâsôndja diango, aha la elungamelu ka vo nyukaluya, okone difutu dianyu diayuyala efula, ndu nyayuyala ana wa Khum'Ulungu; ne dia ndi eko la memakana le wane wahuki lusaka ndu le antu wa kolo. 36 Nyuyali la ketshi uku eli Shenyu la ketshi.

37 Tanyalaki akambu w'antu, watukalaka akambu anyu; tanyamiaki antu, watukunyamia. Nyudimanyi ya antu kolo, ku wayunyudimanyia. 38 Nyusha antu, ku wayunyusha. Wayunyusha yediko y'ololo, yokokomadi, yushikishami, yatshulotshulo lu tulu yanyu; ne dia wayunyedikela la yediko yakanyawaedikela.

## *Antu Wayalimbetri*

39 Ku Jesu akawaukela wela ati: Kanga tshungu mbeyaka nombola kanga tshungu uka? Vo ahendi hawoko lu difuku? 40 Umbeki haleki umbetsha andi. Keli untu tshe layumana mbeka, ayuyala uku umbetsha andi. 41 Ukundi wendaye fumvufumvu yeli lu su dia unyaye, keli hakani dia wima utamba weli lu su diaye? 42 Ukundi weyaye mvutela unyaye wat: Unyami, ela nkutundja fumvufumvu yeli lu su diaye, keli weme hendi wima w'utamba weli lu su diaye? We kanga lukesu, utanyisha wima utamba lu su diaye, ku kuyenyi ololo dia ntundja fumvufumvu yeli lu su dia unyaye.

43 Nduku utamba w'ololo atotokaka elua a kolo; ndu nduku utamba a kolo atotokaka elua w'ololo. 44 Utamba tshe wambeyama uma l'elua awo. Nduku untu latumbaka elua wa fingu uma lu atende, kuyanga nkohola sandji di'elua w'ekodi lu dikumbu di'atende. 45 Untu ololo atutundjaka kene keli ololo uma lu eumbelu k'ololo k'uma l'utema andi. Untu a kolo atutundjaka kene keli kolo uma lu eumbelu kandi ka kolo; ne dia unyo andi atoteketaka akambu wa l'utema.

## *Ambiki Ahendi (Mat. 7:24-27)*

46 Ukundi atunyumbetaka nyati: Khumadiondjo, Khumadiondjo, keli hanyutshi akambu watumutaka? 47 Untu tshe latuyakaka le mi, latukaka aui ami, latuwatshaka, layunyenya one leli uku ndi. 48 Ndi eko uku untu lakahiki luudu, lakatshimi etali, lakalonge tshina dia luudu ladiku dia dive. Lam'akayi elula, ashi wakakomama lu luudu lako, kumbeya lunyinginya, ne dia lo lakahikama ololo. 49 Keli untu latukaka, ku hatshi, eko uku untu lakahiki luudu ladiku dia kete, aha ntshima. Ashi wakakomama lu luudu lako, kem'edja, lo lakanyuko. Ehandjwelu ka luudu lako kaki wuki.

## *Jesu Ambandula Olombodi w'Alimbi (Mat. 8:5-13)*

7 Lam'akashili Jesu mvuta aui andi tshe, ndi akakumi la Kaperenauma. 2 Ukambi omotshi olombodi w'alimbi, lakalemiama le ndi, aki la hemo lasuki la mvo. 3 Lam'akanduki lukumu la Jesu, ndi akütumela dikumanyi di'asi Juda dia ntolomba, dia ndi ndjushimbela ukambi andi. 4 Lam'akawayi le Jesu, vo wakôsengasenga wulu; wakati vati: Ololo andi nkukaka dia we mbutshela dikambu so, 5 ne dia ndi

nangaka wudja asu. Ndame kakatuhi kela etemwelo kasu. 6 Ku Jesu akatshu la wo. Lam'akandaya suki la luudu, olombodi w'alimbi akatumu engenyi andi le ndi; akawutela ati: Khumadiondjo, tuyasuyaki, ne dia dimi kema ololo wukukiye mboto lu luudu lami. 7 Ntu, dimi lakakanu nti: Dimi kema ololo wukukimi ntsho le ye, keli uti diui, ku ukambi ami ayokono. 8 Ne dia dimi leko l'okongo w'akina, leko la alimbi l'okongo ami; naka layutela omotshi nti: Utshu, ndi ayutsho; la ukina nti: Uyi, ndi ayuya; ndu ukambi ami nti: Utshi okone, ndi ayutsha. 9 Lam'akuki Jesu aui aso, ndi akambi dikambu diandi, akasikiso, akatela ului w'antu wakayuyelaka ati: Dimi lambunyutela nti: Dimi latenyi mabetawo ka wuki wuhu one kuyanga lu Isariyele. 10 Ku waku wakatumbama, wakakalulu lu luudu, wakatanu ukambi ako ambokono.

## *On'a Wadi Aki Udu la Nayina*

11 Kem'edja ndi akatshu l'usumba wetawo vati: Nayina. Ambeki andi la ului a wuki w'antu wakatshu la ndi. 12 Lam'akandakumilasuki la sukudi'usumba, enda, wakayatumbaka la untu ambuwo, aki ona etoi l'utema a nyangu. Nyangu aki wadi aki udu. Antu efula wa l'usumba wakayi le ndi. 13 Lam'akaweni Khumadiondjo, ndi akawuki ketshi; akawutela ati: Tulelaki. 14 Ku Jesu akayi lasuki, akananda kaka yaki udu. Ku wane wakatawembaka wakemala. Jesu akati ati: Olongo, dimi lambukutela nti: Eto. 15 Lakavu akasungukala, akatatelat neketa. Ku Jesu akükimwela nyangu. 16 Woma akawandi vo tshe. Vo wakatumbula Unyashungu, wata vati: Umvutshi a wuki ambuya l'atei asu. Ntu vati: Unyashungu ambokendela wudja andi. 17 Lukumu landi loso lakadiangana la Judiya tshe, ndu lu beke dia l'emamu.

## *Akendji wa Joani Ubatizanyi le Jesu (Mat. 11:2-19)*

18 Ambeki wa Joani wakatela Joani akambu aso tshe. 19 Ku Joani aketi ambeki andi ahendi. Ndi akatumu le Jesu dia ntuwumbula vati: We keli nd'ako layayi, kana tukungeli ukina? 20 Lam'akayi apami aso le ndi, vo wakawutela vati: Joani Ubatizanyi kututumi dia ndjukumbula ati: We keli nd'ako layayi, kana tukungeli ukina? 21 Lu unya oso, Jesu akakonoya antu efula uma lu hemo yawo la elandu a wulu la edienge. Ndi akasenya efula waki tutshungu.

22 Ndi akakaluya diui ati: Nyututeli Joani akambu wenanyu la wukanyu: akanga a tutshungu wambosena, akanga a tshumbi wambokendakenda, akanga a sudi wambokono, akanga a puki wambuka, wavo wambuiwama, asi wula wambusambishama lukumu l'ololo. 23 Untu tshe lahatani utakanya lu dikambu diam, eko la otshoko.

### *Jesu Ambandula Joani Ubatizanyi*

24 Lam'akakalula akendji wa Joani, Jesu akatatela mvutela elui w'antu ati: Akanyatshu dia ntenda l'usui na? Sopo diasutshasutshama la loheledi? 25 Akanyatshu dia ntenda na? Untu lolotshi ahondo wa yovuyovu? Enda, wane walota ahondo wa lukumu, la emenyi w'olo, vo weko lu kumbu ya khumi ya dikanga. 26 Akanyatshu dia ntenda na? Umvutshi? Ee, lambunyutela nti: One kuleki umvutshi. 27 Nd'ako kakawafundi vati: Enda, lambutuma dikendji la ntundu ka elundji kaye, Ndi ayolongosola mbuka kaye la ntundu kaye. 28 Lambunyutela nti: L'atei a wane wakutama le amantu, nduku omotshi luleki Joani. Keli luleki tshitshe lu diulelu dia Unyashungu, kûleki. 29 Lam'akuki antu tshe akambu aso, ndu elungudi w'elambu, wakayindja Unyashungu, lam'akawabatizama la batiza ka Joani. 30 Keli Afarise la embeyi w'elembu wakaseke daku dia Unyashungu, lam'akiwo kumbatizama le ndi.

31 La na ayumufanya antu wa lu lolonga lone? vo weli uku na? 32 Vo weli uku akenda wudjashi lu kituka, wetana, wata vati: Shu takanyudedi pungi, ku nyu hanyonwe wenyе.

Shu takadi tukuku, ku nyu hanyuledi. 33 Ne dia Joani Ubatizanyi akayi, kondekaka, konokaka ashi w'elua, ku nyu nyakati nyati: Kanga odienge kendi. 34 On'a antu akayi, ndi dekaka la nokaka, ku nyu nyambuta nyati: Kanga dishi la onoshi a wanu, ongenyi w'elungudi w'elambu la antu wa kolo. 35 Yimba yambuyindjama le an'ayo tshe.

### *Umuntu a Kolo Ambukita Jesu Malashi*

36 Ufarise omotshi akalangi dia Jesu ntole la ndi ma. Ndi akoto lu luudu la Ufarise, akadjase la mesa. 37 Enda, l'esumba kaki umuntu omotshi. Lam'akandeyi ati: Jesu ambudjase la mesa lu luudu la Ufarise, ndi akayi la malashi lu olondo wa wema. 38 Ndi akemala l'okongo alela l'ekulu andi, akatatela ndoya ekulu wa Jesu la asoi andi. Ndi akekitula la divu diandi. Ndi akaki

wumbu l'ekulu andi, akakiti malashi l'ekulu. 39 Lam'akenyi Ufarise wakaweti dikambu diako, ndi akayatela ati: Utunduyala untu one eko umvutshi, tshiki ndi uteya umuntu one luwunandji wuhu wendi, ati: Untu a kolo kendi. 40 Jesu akati ati: Simona, dimi la diui dia nkutela. Ku ndi akati ati: Umbetsha, uta. 41 Osondjanyi omotshi aki la akanga w'abasa andi ahendi: omotshi aki la dibasa dia denariyo kama tshanu la ukina akumi atanu. 42 Lam'akiwo kundjala la engo ka mbufuta, ndi akâdimanya abasa vo ahendi. Okone l'atei awo, akona ayuleka mbûka ngandji? 43 Simona akûkaluya diui ati: Dimi lambukana nti: One lakandadimanya dibasa diuleki. Ndi akawutela ati: We ambusambula ololo. 44 Ku ndi akasikiso le umuntu; akatela Simona ati: We menaka umuntu one? Dimi lakotwe lu luudu laye, we hambisha ashi wa mbotsha ekulu ami. Keli ndi amboloya ekulu ami la asoi andi, ambekitula la divu diandi. 45 We hakanyi la mi wumbu. Keli umaka lam'akamotwe edja ndu kakiane, ndi hakimo mbikami wumbu l'ekulu ami. 46 We hankitshi iso l'ote ami. Keli ndi ambunkita malashi l'ekulu ami. 47 Okone dimi lambukutela nti: Kolo yandi yeli efula, yambudimanyema, ne dia ndi akukaka ngandji efula. Keli one layuwudimanya tshitshe, ndi ayuka ngandji tshitshe. 48 Ku ndi akatela umuntu ati: Kolo yaye yambudimanyema. 49 Waku wakadjashi la ndi wale ma, wakatatela ndjambula untu l'untu l'utemta ati: Akona one adimanya kolo na? 50 Ku ndi akatela umuntu ati: Mbetawo kaye kambukushimbela; utshu la ki.

### *Amantu Ekimanyidi wa Jesu*

**8** L'okongo diku, Jesu akatakindulaka l'esumba ndu lu ngelu, atasambisha lukumu l'ololo la diulelu dia Unyashungu, ndu ambeki dikumi la ahendi waki la ndi. 2 Ndu amantu amotshi wakakono uma l'edienge la uma lu hemo yawo: Mariya, lakawetaka vati: W'usi Mangadala, laki la edienge esambeli, wakatumbi uma le ndi; 3 ndu Joana, wadi a Kuza, ulami a diango dia Herode; ndu Suzana, la akina efula, wakâkimanyiaka la diango diawo.

### *Wela wa Umbuki a Wuhu (Mat. 13:1-9; Mak. 4:1-9)*

4 Lam'akamote ului a wuki, antu wakayi le Jesu uma l'esumba la usumba. Ku Jesu akuki wela ati: 5 Umbuki a wuhu akatshu dia ntuka wuhu andi. Lam'akandatukaka,

# LUKA

emotshi wakako l'umamu a mbuka. Antu wakawekamela l'ekulu, fudu ya l'ulungu yakêkomola. 6 Wehu ekina wakako ladiku dia dive; lam'akawatumbi, wakalengela, ne dia tawaki la ashi. 7 Wehu ekina wakako l'atei w'atende. Atende wakuli la wo, wakétsheidia. 8 Wehu ekina wakako lu kete y'ololo, wakuli, wakadji tongo lukama lukama. Lam'akandati akambu aso, ndi akahangohango ati: Leli la atui a mbuka, uki.

## *Jesu Ambumanya Ambeki Wela wa Umbuki a Wuhu Fundu (Mat. 13:10-17; Mak. 4:10-12)*

9 Ambeki wa Jesu wakawumbula vati: Na kitshimudi ka wela one? 10 Ndi akawatela ati: Wakanyusha dia mbeya akambu wushami lu diulelu dia Unyashungu, keli akina la wela etu. Okone lam'ayuwenda, ku hawenyi. Lam'ayuwuka, ku hawumanu fundu. 11 Kitshimudi ya wela one eli okone: Wuhu eli diui dia Unyashungu. 12 Wuhu wa l'umamu a mbuka, eli wane watukaka diui, ku uhimbanyi atuyakaka, atakosolaka diui uma l'etema awo, dia vo tawetawoki, tawushimbamelaki. 13 Wuhu wa lu dive, eli wane watulungulaka diui la ongenongeno lam'adiukawo. Keli vo kema la ediu, watetawoka etenyi, ku lu lushi l'ehimba, watetolaka. 14 Wuhu wakako l'atei w'atende, eli antu watukaka diui, ku lam'atshowo lu mbuka yawo, watutshidiamaka la ndjakanelia, la ukundji, la ongenongeno wa lumu lone, hawuluwanya nduku ulua. 15 Wuhu wa lu kete y'ololo, eli wane weli la etema wa mete ndu w'ololo. Lam'ukawo diui, vo watudikimelaka wulu, watotoka elua la memakania.

## *Djimbitelu Uma lu Tala (Mak. 4:21-25)*

16 Nduku untu latohetshaka tala, ku ndi dikukhume lukinga, kana dikitsha l'ukilingu a tangi. Keli ndi atudikitshaka ladiku di'ekitshelu ka tala, dia wane woto wenyi usasi. 17 Ne dia nduku kene kambushama, kahashwama; nduku kene keli lu usheshe, kaheyama ndu kahenama. 18 Okone nyewo uku ukanyu, ne dia one leli la, wayuwusha dikina. Keli laha la, wayôkosola ndu kene kakanandi ati: Dimi la to.

## *Watutshaka Lulanglu la Unyashungu Mbeli Asikandi (Mat. 12:46-50; Mak. 3:31-35)*

19 Nyangu Jesu la anangu wakayi le Jesu. Keli vo kumbeya nkuma le ndi, ne dia

ului w'antu. 20 Vo wakawutela vati: Nyo la ananyo wambemala l'andja, vo nangaka nkena. 21 Keli ndi akâkaluya diui ati: Wane watuhukamaka diui dia Unyashungu, watuditshaka, mbeli nyomi la analingu.

## *Ngimbi l'Uduwa (Mat. 8:23-27; Mak. 4:35-41)*

22 Lushi lomotshi, Jesu akoto lu watu ndi la ambeki andi. Ku ndi akawatela ati: Tuteho la wedi w'uduwa, ku vo wakatshu. 23 Lam'akawatshokaka, ndi akalali djo. Ngimbi ka wulu kakayi l'uduwa; watu wakayangi ndula la ashi. Vo waki las'eku la nyoi. 24 Vo wakayi le ndi, wakawemula, wakati vati: Uwandji, Uwandji, tambuvu. Ndi akemo, akahangwela ngimbi la asukhu, vo wakalembohala, ku akayala yoo. 25 Ku ndi akawambula ati: Mbetawo kanyu, lend'eto na? Vo wakuki woma, wakambi; wakambwana vati: Akona one latela ndu ngimbi ndu ashi, ku vo nkitanya diui diandi?

## *Kanga Edienege la Ngadara (Mat. 8:28-34; Mak. 5:1-20)*

26 Vo wakakumi lu kete ya asi Ngadara yelanedji la Ngalili. 27 Lam'akateho Jesu la wedi, untu omotshi uma l'usumba akahumana la ndi; ndi aki la edienege l'utema, aki edja, kondota dihondo. Ndi kumbidjaseka lu ludu, paka lu waumbu. 28 Lam'akandeniyi Jesu, ndi akahangohango, akûkusamela. Ndi akawelela wulu ati: We, On'a Unyashungu Khum'Ulungu, kasami la ye na? Dimi lambukosengasenga nti: Tunsuyaki. 29 Ndi akatela odienge ati: Utumbi uma le untu one. (Ne dia vo wakawundaka tena efula. Ndi aki la alami, wakûkelekaka la molola la kata. Lam'akandahimbulaka diango so tshe, odienege akûsusukuya l'esui wa tosenga). 30 Jesu akawumbula ati: Lukumbu laye na? Ndi akati ati: "Ului a wuki;" ne dia edienege efula wakoto l'utema andi. 31 Ku wakôsengasenga vati: Tututelaki dia shu ntsho lu ohongo waha la ekumelu. 32 Limba la wuki la sumbu laki leko, lakalekaka lu dikuna. Vo wakâsengasenga vati: Etawo dia shu ndjôto. Ndi aketawo. 33 Ku edienege wakatumbi uma le untu oso, wakoto sumbu. Limba lako lakakhunguso l'uhulula, lakatambela l'uduwa, lakavu.

34 Lam'akenyi wane wakayileshaka dikambu so, vo wakalawo, wakatudisanya lu esumba ndu lu tusamba. 35 Vo wakatshu dia ntenda dikambu diakatumbi. Vo

wakayi le Jesu, wakatani untu lakatumbi edienge, udjashi la ntundu ka Jesu, olotshi ahondo, aya la yimba, ku vo wakuki woma. 36 Emenyi wa dikambu so wakawatela uku akakono kanga odienge. 37 Antu tshe wa lu kete ya Ngadara wakōsengasenga dia ndi mbamwela, ne dia woma a wuki akawandi. Ku ndi akoto lu watu, akakalula. 38 Keli untu lakatumbi edienge, akasengasenga Jesu dia ntshikala la ndi. Keli ndi akütumi, akawutela ati: 39 Ukaluli lakaye, utataka akambu wa mamba wukutshedi Unyashungu. Ku ndi akatshu, akatudianganya akambu a mamba wakutshela Jesu l'usumba awo.

**Ona Umuntu a Jayiro  
(Mat. 9:18-26; Mak. 5:21-43)**

40 Lam'akakalula Jesu, ului w'antu wakúsangela, ne dia vo tshe wakükungela. 41 Enda, untu omotshi akayi, lukumbu landi Jayiro. Ndi aki umbuledi w'etemwelo. Ndi akakhusama l'ekulu wa Jesu; akōsengasenga ati: Uyoto lu luudu lami. 42 Ne dia ndi aki la ona umuntu otoi, laki la deku dikumi la pendi, lakayangi mvo.

**Umuntu Laki la Ekelelo ka Dikila**

Keli lam'akandatshokaka, elui w'antu wakükukela. 43 Umuntu laki la ekelelo ka dikila deku dikumi la pendi, akashili diango dandi le wetshi, keli nduku omotshi lakeyi mbôkonoya. 44 Ndi akayi l'okongo wa Jesu, akananda uhimbu wa dihondo diandi. Kem'edja, dikila diakahimbo ntumba. 45 Jesu akambula ati: Umunandji na? Lam'akanguna antu tshe, Petero la wane waki la ndi wakati vati: Uwandji, elui w'antu wukudingi, mbukusakanyisha! 46 Keli Jesu akati ati: Untu omotshi akamunandji, ne dia dimi lambuka nti: Wulu wakatumbi uma le mi. 47 Lam'akenyi umuntu ati: Wambumbishula, ndi akayi, ayadidima, akakhusama la ntundu kandi. Ndi akati lu ashu w'antu tshe okone akandawunandji, ndu okone akandakonwe esadi. 48 Ku ndi akawutela ati: On'ami, mbetawo kaye kambukokonoya; utshu la ki.

**Ona Umuntu Ambulwama**

49 Lam'akataka Jesu osoku, untu omotshi akayi uma laka umbuledi w'etemwelo, akati ati: On'aye a umuntu ambuvo; tusuyaki Umbetscha ntu. 50 Keli lam'akeyi Jesu diui so, ndi akatela umbuledi w'etemwelo ati: Tukaki woma, etawo paka mbetawo, ku ndi ayokono. 51 Lam'akandoto lu luudu, ndi kumbetawo dia untu mboto la ndi, tshikima

Petero, Joani, Jakoba, la shi la nyangu ona umuntu. 52 Tshe wakalelaka, wakülelaka. Keli ndi akati ati: Tanyuelaki. Ndi havwi, lu djo kendi. 53 Ku vo wakawole sali, wakeyi vati: Ndi akavwi. 54 Keli ndi akükimela lu lunya; akawutela diui dia wulu ati: Ona umuntu, eto! 55 Ku lumu landi lakakalula; kem'edja, ndi aketo. Ku Jesu akásengola dia mbusha mbu ya nde. 56 Ku ambutshi andi wakambi, keli ndi akákocomiya ati: Tanyutelaki untu dikambu diutshimi.

**Jesu Ambudianganya Ambeki Andi  
(Mat. 10:5-15; Mak. 6:7-13)**

**9** Jesu aketi ambeki dikumi la ahendi, akawasha wulu wa mbahamelia edienge tshe la dia nkonya hemo. 2 Ndi akütumi dia ntusambisha dikambu dia diulelu dia Unyashungu, ndu dia ntokonya akanga a hemo. 3 Ndi akawatela ati: Tanyukimelaki engo ka ntsho lu lokendo lanyu. Tanyukimelaki danga kuyanga diutu, kuyanga mbu ya nde, kuyanga falanga. Tanyuyalaki la ekutu ehendi. 4 Lu luudu tshe layunyoto, kanyuhangi loko edja ndu lam'ayunyunela. 5 Wane wahanyulgula, lam'ayunyunela uma l'usumba ako, kanyuhumeli ditshu uma l'ekulu anyu uku omenyi le wo. 6 Ku vo wakunela, watakindula lu ngelu la ngelu, watasambisha lukumu l'ololo, la watakonoya antu l'ahuli tshe.

**Herode Ambukanana  
(Mat. 14:1-12; Mak. 6:14-29)**

7 Khum'ekanga Herode akuki akambu tshe wakatshama. Ku ndi akakanana efula, ne dia amotshi wakati vati: Joani kambulo uma lu nyoi; 8 akina vati: Elidja kambene; akina vati: Umvutshi omotshi w'edjeda kambulo. 9 Herode akati ati: Joani, dimi lakuhimbula ote, keli akona ukanga akambu aso wukami. Ku ndi akayangi mbéna.

**Jesu Ambusha Antu Nunu  
Tanu Mbu ya Nde  
(Mat. 14:13-21; Mak. 6:30-44; Jea. 6:1-14)**

10 Lam'akakalula atumami, vo wakatela Jesu akambu wakawatshi. Ku ndi akawaose, akatshu la wo vame l'usumba, wetawo vati: Betesayida. 11 Keli lam'akeyi elui w'antu dikambu diako, vo waküyeli. Ndi akálungula, akawatela dikambu dia diulelu dia Unyashungu; akakonoya wane wakahumbi nkono. 12 Unya akayangi mbidja, ambeki dikumi la ahendi wakayi; wakawutela vati: Udianganya antu, vo watshu lu wangelu la

# LUKA

lu tusamba, dia ntuhanga la dia ntukundja mbu ya nde, ne dia shu teko lane lu dihuli dia dieta. 13 Keli ndi akawatela ati: Nyuwasha mbu ya nde. Vo wakati vati: Shu la dikenga dia ma tanu la nsi hyendi tshu - tshikima shu ntsho la ntusumbela antu ane tshe ma. 14 Vo waki apami nunu tanu. Ndi akatela ambeki andi ati: Nyuwadjasha lu elui, uku akumi atanu akumi atanu. 15 Vo wakatshi osoku, wakawadjasha vo tshe. 16 Ku ndi akose dikenga diako tanu la nsi hyendi, akalela l'ulungu, akaditshokola, akadiatula. Ndi akasha ambeki dia vo nkitsha la ntundu k'antu. 17 Vo tshe wakali, wakaluti. Ambeki wakatongona betshi diakatshikala, asaka dikumi la ahendi.

**Petero Ambetawo Ati: Jesu On'a Unyashungu Kendi; Jesu Ambuwatela Dia Nyoi Kandi (Mat. 16:13-19; Mak. 8:27-29)**

18 Lam'akandalombaka lu dieta, ambeki waki la ndi. Ndi akawambula ati: Akona ata antu, emi? 19 Wo wakukaluya diui vati: Joani Ubatizanyi; akina mvutaka vati: Elidja; akina vati: Umvtushi omotshi w'edjeda kambulo. 20 Ndi akawambula ati: Keli nyu atanyu na, emi? Petero akukaluya diui ati: Kristu ka Unyashungu keye. 21 Keli ndi akakomoya, akawatela ati: Tanyutelaki untu dikambuso. 22 Ndi akati ntu ati: Dieli la On'a untu dia nsuwa esuwa efula ndu ntunama le dikumanyi la le elombedi a waki ndu le afundji. Dieli la ndi dia ndjakema, la dia mbulwama lushi la satu.

23 Naka untu nangaka ndjelami, ndi ayaseke, embe utamba andi a mpeketanya la lushi la lushi, andjeli. 24 Ne dia untu tshe lalanga mamela lumu landi, ayulushisha. Keli untu tshe lashisha lumu landi dikambu diam, ndi ayulamela. 25 Waho wa untu lend'ewo, naka ndi ayukundja kete tshe la ndjashisha kana ndjalanya? 26 Untu tshe layumbuka sonyi ndu layuka aui ami sonyi, On'a untu ayuwuka sonyi lam'ayundaya lu lutumbu landi ndame ndu lu lutumbu la Shi ndu la andjelo w'ekila. 27 Keli dimi lambunyutela mete nti: Amotshi anyu wambemala lane, hawuvu edja ndu lam'ayuwena diulelu dia Unyashungu.

**Ehilwelu ka Jesu (Mat. 17:1-8; Mak. 9:2-8)**

28 Uku nshi enanei uma lam'akati Jesu aui aso, ndi akose Petero la Joani ndu Jakoba, akambela l'ukungu dia ntolomba.

29 Lam'akandalombaka, elundji kandi akakadimo, dihondo diandi diakayala wema pesopeso la ngaingai. 30 Ulungi, apami ahendi, wakasawulaka la ndi. Vo waki Mose la Elidja. 31 Vo wakene lu lutumbu, wakateketa dikambu dia nyoi kakandayangi mvo la Jerusalema. 32 Petero la wane waki la ndi, wakanyingonyingoka la djo. Keli lam'akawasene, vo wakenyi lutumbu landi ndu apami ahendi wakemadi la ndi. 33 Lam'akayangyi apami ako mangana uma la le ndi, Petero akatela Jesu ati; Uwandji, ndeka ololo shu ntshikala lindu. Tuhiki tumbu satu: kemotshi kaye, kemotshi ka Mose, kemotshi ka Elidja. Ndi kumbeya kene kakandati. 34 Lam'akandati aui aso, dingi diakayi, diakahutamel. Lam'akawoto lu dingi, vo wakuki woma. 35 Ku diui diakayi uma lu dingi ati: On'ami one, osonami ami, nyuwukeli! 36 Lam'akashili diui, Jesu akatanema ndame. Vo wakatshikala ki, kumvutela nduku untu dikambu dimotshi lu nshi sho l'atei w'akambu wakawenyi.

**Dikenda Kanga Ekhunye (Mat. 17:14-21; Mak. 9:14-29)**

37 La wedi a pindju, lam'akawahulo uma l'ukungu, ului a wuki w'antu wakahumana la ndi. 38 Ku pami kemotshi uma l'lului w'antu akaweleta ati: Umbetsha, dimi lambukosengasenga nti: Uyendi on'ami a pami. Ndi eko on'ami etoi. 39 Ulungi, odienge atuwundaka, ndi atawanaka shashimuya. Odienge atuhuhanyaka edja ndu lolodu lambutumba. Vo hawututumbaka uma le ndi esadi, watôkomolaka wulu. 40 Dimi lakanengasenga ambeki aye dia vo mbûtundja, keli vo kumbeya mbûtundja. 41 Jesu akakaluya diui ati: Yee! lolonga laha la mbetawo la akanga a wendjadi, edja ndu kaandi ayumutshikala la nyu ndu ayumuyala la memakana le nyu? Uhuya la on'aye lindu. 42 Kam'akandayayakaka, odienge akawumbi, akûhuhanaya wulu. Keli Jesu akahangwela odienge. Ndi akakonoya dikenda dia pami, akûkaluya le shi. 43 Vo tshe wakambi dia wulu wa Unyashungu.

**Akambu Wayuyala le On'a Untu (Mat. 17:22-23; Mak. 9:30-32)**

Keli lam'akambahka antu tshe dia akambu tshe wakandatshi, ndi akatela ambeki andi ati: 44 Aui ane woto l'atui anyu, ne dia On'a untu ayukimwama l'anya w'antu. 45 Keli vo

kumana diui so fundu. Dio diakashama le wo; okone vo kudieya. Vo wakuki woma dia mbumbula dia diui diako.

**Tamu Dia Luleki Wuki  
(Mat. 18:1-5; Mak. 9:33-37)**

46 Vo wakatatela mumbwana dia untu akona luleki wuki l'atei awo. 47 Keli lam'akenyi Jesu tukanyi ta l'etema awo, ndi akose kiendakenda, akaweme la le ndi; 48 akawatela ati: Untu tshe larungula kiendakenda nye lu lukumbu lami, ndi ambunungula. Untu tshe larungula, ambulungula one lakantumi, ne dia one luleki tshitshe l'atei anyu, ndi keli wuki.

**Utshi w'Akambu wa Mamba  
(Mak. 9:38-40)**

49 Joani akahula diui, akati ati: Uwandiji, shu takenyi untu atundja edienga lu lukumbu laye; ku shu takūsike, ne dia ndi kema undjedi kame la su. 50 Keli Jesu akūkaluya diui ati: Tanyūsikeki. Untu lahanyutuni, eko lu leke lanyu.

**Asi Samariya Waki Kumbulungula**

51 Lam'akasukana nshi ya ndi mbosama l'ulungu, ndi akakolamela mbediya elundji kandi utsha la Jerusalema. 52 Ndi akatumi akendji la ntundu kandi. Vo wakatsu, wakakumi lu ngelu k'asi Samariya la ntōlongoswela akambu. 53 Vo kumbulungula, ne dia elundji kandi kakatelelaka utsha la Jerusalema. 54 Lam'akenyi ambeki andi Jakoba la Joani dikambu so, vo wakawumbula vati: Khumadiondjo, we nangaka shu mvuta diui, dia dja mpulo uma l'ulungu la mbatshumba? 55 Keli ndi akakadimo, akāhangwela. 56 Ku vo wakatsu lu ngelu kekina.

**Dia Ndjala Umbeki a Jesu  
Aha Dikambu Dia Tshitshe  
(Mat. 8:19-22)**

57 Lam'akawatstatshokaka lu mbuka, untu omotshi akatela Jesu ati: Dimi layukuyela lu ahuhi tshe, len'atayatshu. 58 Jesu akawutela ati: Mbulu yeko la afuku, fudu ya l'ulungu yeko la kefu, keli On'a untu kema la lama mbetamia ote andi! 59 Ku ndi akatela untu ukina ati: Undjeli. Keli ndi akati ati: Khumadiondjo, etawo dia dimi ntatshwi la ntukhunde papa. 60 Keli ndi akawutela ati: Utshiki edu, wakhundeki anyawo edu. Keli we, utshu, utadianganyaaka dikambu dia diulelu dia Unyashungu. 61 Ndu ukina akati

ati: Khumadiondjo, layukuyela, keli etawo dia dimi ntalakanyi la wane welli lakami. 62 Keli Jesu akawutela ati: Naka untu ayudja lunya lu lungu la nkutula ngombe, naka ndi ayewo, ku ndi hakuki mboto lu diulelu dia Unyashungu.

**Jesu Ambudianganya  
Ambeki Akumi Esambeli**

**10** Lam'aketi akambu aso, Khumadiondjo akasonola akina akumi esambeli, akātumi ahendi ahendi la ntundu kandi lu esumba tshe ndu lu ahuli tshe wakandalangi ntsho. 2 Ndi akawatela ati: Dinela dieko efula, keli ekambi mbeli tshitshe; okone nyolombe uwandji a dinela, dia nyutumela ekambi lu dinela diandi. 3 Nyutshu, enda, lambunyutuma uku ana w'ekoko l'atei a ndjaundu. 4 Tanyukimelaka tata kuyanga diutu, kuyanga sabata. Tanyemulaki untu lu mbuka. 5 Lu luudu tshe layunyoto, kanyuti ntundu nyati: Ki kayali lu luudu lone! 6 Naka on'a ki eko loko, ki kanyu kayusambela le ndi. Naka kema, ki kanyu kayukalula le nyu. 7 Kanyutshikali lu luudu lako. Kanyolekaki, kanyonokaki kene kayuwunyushaka, ne dia ukambi kukuki dia nkundja difutu diandi. Tanyetetaki lu luudu la luudu. 8 L'usumba tshe wayunyukuma, lam'ayuwunyulungula, kanyuli diango diayuwukitsha la ntundu kanyu. 9 Kanyokonoya akanga a hemo weli loko; kanyuwateli nyati: Diulelu dia Unyashungu diaya suki la nyu. 10 Keli l'usumba tshe wayunyoto, naka akanga a ngelu hawunyulungula, kanyutshu l'esese ato, kanyuti nyati: 11 Ndu ditshu dia l'usumba anyu, diakakakatedi l'ekulu asu, tambunyukitweladio. Keli nyulimbitedi nyati: Diulelu dia Unyashungu diambusukana. 12 Dimi lambunyutela nti: Lushi loso, fono ka usumba oso ayuleka ka Sodoma.

13 We Korazina, fono kayayi le ye! We Betesayida, fono kayayi le ye! Utunduyala akambu wa wulu wakatshama l'atei aye, mbakatshama la Tura la Sidona, tshiki vo wambukadimulaka etema edjedja, wudjashi lu akutu la l'etku! 14 Keli l'elumbwelu, fono kanyu kayuleka ka Tura la Sidona. 15 Ndu we, Kaperenauma, wayukumbiya l'ulungu uka? Wayukuhulya utsha l'Udimu a Pengandu.

16 One lanyukela, ambumbukela; one lanyutuna, ambuntuna; one lantuna, ambutuna one lakantumi.

# LUKA

## *Ambeki Akumi Esambeli Wambukalula*

17 Akumi esambeli ako wakakalula l'ongenongeno. Vo wakati vati: Khumadiondjo, ndu ediengie wambutolembela lu lukumbu laye. 18 Ku ndi akawatela ati: Dimi lakenyi Satana ako uma l'ulungu uku dingadimu. 19 Nyulungi, dimi lambunyusha wulu wa mbikamela elui la kutu, ndu ladiku dia wulu tshe w'utunyi. Nduku engo kayunyutshela kolo. 20 Keli tanyogenangenganke ne dia ediengie wambunyukela, nyogenengene ne dia kumbu yanyu yambufundama l'ulungu.

## *Jesu Ambongenangena (Mat. 11:25-27; 13:16-17)*

21 Lu unya oso, Jesu akangenangena le Nyuma k'Ekila. Ndi akati ati: Papa, Uwandji w'ulungu la kete, lambukandula, ne dia we akashe akambu ane le akanga a tumba la ewu, ku ambuwashula le tokendakenda. Ee, Papa, ne dia wuhu uku mbaki lulanglu laye la ngandji ka mamba! 22 Papa ambukimwela diango tshe. Nduku untu leya Ona, tshikima Papa. Ndu nduku untu leya Papa, tshikima Ona, ku Ona ayuwenya untu tshe la langandi.

23 Ku ndi akasikiso le ambeki, akawatela lu sheki ati: Ashu wena akambu wenanyu, weko la otshoko, 24 ne dia amvutshi efula la khumi ya dikanga wakalangi mena akambu wenanyu, ku vo kumbaena; wakalangi mbuka akambu wukanyu, ku kumbaauka.

## *Usi Samariya l'Ololo*

25 Ulungi, umbeyi w'elembe omotshi akemala, akahimbi Jesu ati: Umbetsha, ayumutsha na dia nkita lumu la pundju? 26 Jesu akawumbula ati: Kufundami l'elembe na? Ukundi atuyalaka na? 27 Ndi akâkaluya diui ati: Ulangi Khumadiondjo, Unyashungu aye, l'utema aye tshe, ndu la lumu laye tshe, ndu la wulu aye tshe, ndu la yimba yaye tshe; la ulangi unyaye, uku ayalangaye. 28 Ndi akawutela ati: Kawo kataye. Utshaki osoku, ku we ayuvala la lumu.

29 Keli ndi akalangi ndjayindja; akambula Jesu ati: Akona eli unyami ako? 30 Jesu akâkaluya diui ati: Untu omotshi akatatshokaka uma la Jerusalema utsha la Jeriko. Ndi akoto lu anya w'apotodi. Vo wakukulula ahondo, wakôkomola, wakatshu, wakûtshiki afunda las'eku la nyoi. 31 Olombedi omotshi akatatshokaka lu mbuka keso, lam'akandawenyi, ndi aketi l'okenge ukina. 32 Ndu usi Lewi pupu, lam'akandakumi lu dihuli so,

lam'akandawenyi, ndi aketi l'okenge ukina. 33 Keli usi Samariya omotshi, lakatatshokaka lu lokendo, akumumi lu dihuli diakindi. Lam'akandawenyi, ndi akangasanla la ketshi. 34 Ndi akasukana la le ndi, akawombe puta, akatela iso la wanu loko. Ku ndi akawahe lu nyama kandi, akayi la ndi lu pangu k'angendangenda. 35 La wedi a pindju, ndi akatundja denariyo yendi, akasha kanga pangu, akati ati: Ûlamaki. Lam'ayumukalula, dimi layukufuta kene tshe kayuyushisha lu dikambu diandi. 36 Le untu lakoto lu anya w'apotodi, akonaakanaye, akayala unyandi l'atei w'antu aso asatu? 37 Ndi akati ati: One lakawuki ketshi. Jesu akawutela ati: Utshu, ututshi pupu.

## *Mata la Mariya*

38 Lam'akawatshokaka lu mbuka, Jesu akumumi lu ngelu kemotschi. Umuntu omotshi, lukumbu landi Mata, akâlungula lakandi. 39 Ndi aki la onangu a umuntu, lukumbu landi Mariya, lakadjase l'ekulu wa Khumadiondjo, ahukama diui diandi. 40 Keli Mata akananana la ulimu efula, ku ndi akayi le Jesu; akawumbula ati: Khumadiondjo, we heyi wati: Onalingu akantshikedi ulimu dime? Telandi ayi la ndjunkimanya. 41 Keli Jesu akâkaluya diui ati: Mata, Mata, we ambuleka ndjakananya la ndjahenyahenya di'akambu efula, 42 keli dikambu otoi mbeli uhumba. Mariya ambosonola leke l'ololo, lo haluyosama una le ndi.

## *Nomba ka Khumadiondjo (Mat. 6:9-15; 7:7-11)*

**11** Jesu akalombaka lu dihuli dimotshi. Lam'akandashidiya, umbeki andi omotshi akawutela ati: Khumadiondjo, utetsha lama nomba, uku aketsha Joani ambeki andi. 2 Ku ndi akawatela ati: Lam'ayunyolomboka, kanyutaki nyati: Shesu, lukumbu laye layali ekila. Diulelu diaye diayi. 3 Utushaki mbu ya nde yasu ya la lushi la lushi. 4 Utudimanya kolo yasu, ne dia ndu shu tatudimanyiaka untu tshe leli la su dikambu. Tutukumiaki lam'eli ehimba.

## *Antu Watetemali Nomba Unyashungu*

5 Jesu akawumbula ati: Akona l'atei anyu leli la ongenyi, lam'ayundutsho le ndi l'asa ndeki, ati: Ongenyi, osondja dikenga satu dia ma; 6 ne dia ongenyi ami omotshi ambuya uma lu lokendo, dimi kema la engo kambusha, 7 ku one leli lu luudu, ayûkaluya diui ati: Takumimbiya, lukuki

lambudihama kakiane, an'ami weko la mi lu tangi, dimi haleyi mbeto dia ndjukusha diano? 8 Lambunyutela nti: Kuyanga ndi heto dia ndjuwusha diango ne dia ndi eko ongenyi andi, keli ne dia limbiya landi, ndi ayeto, ayuwusha diango tshe diahumbandi. 9 Dimi lambunyutela nti: Nyolombe, ku wayunyusha; nyuyangi, ku nyayena; nyokokole, ku wayunyudihula. 10 Ne dia untu tshe latolombaka, atulungulaka; latuyangaka, atenaka; latokokolaka, wayüdihula. 11 Untu akona l'atei anyu leli umbutshi a pami, lam'ayolomba on'andi la pami lusi, ku ndi mbusha ului lu dihuli dia lusi? 12 Kana ndi ayôlomba ukeli, ku ndi mbusha kutu? 13 Okone, naka nyu, antu wa kolo, mbeiyaka mbisha an'anyu eshasha w'ololo, Shenyu le l'ulungu huleka mbisha wane wôlomba Nyuma k'Ekila?

*Jesu Ambukaluya Asi Juda  
Diui Dia Wulu Andi  
(Mat. 12:22-30; Mak. 3:19-27)*

14 Jesu akatundjaka odienge a lumu. Lam'akatumbi odienge, kanga lumi akateketa, ku elui w'antu wakambi. 15 Keli amotshi wakati vati: La wulu wa Belezebulu, uwandji w'edienge, mbatundutundjaka edienge. 16 Akina wakûhimbi, wakôlombe djimbitelu y'uma l'ulungu. 17 Keli ndi akeyi tukanyi tawo, akawatela ati: Diulelu tshe diambatana, diayulana. Khumbu kambatana, kayoko. 18 Naka ndu Satana ambatana, ukundi ayushikikala diulelu diandi? Ne dia nyu nyambuta nyati: La wulu wa Belezebulu mbatundutundjaka edienge. 19 Naka dimi oso atutundjaka edienge la wulu wa Belezebulu, ku ana anyu watetundjaka la wulu akona? Okone vo wayuyla embadi anyu. 20 Keli, naka dimi latutundjaka edienge la lehita la Unyashungu, keti diulelu dia Unyashungu diambuyakaka le nyu. 21 Keli lam'ayulama kanga wulu luudu landi, olotshi diango tshe dia ta, diango diandi diayuyla ki. 22 Keli lam'ayuwukhumela ukina lûleki wulu, ndi ayôlembia. Ku one lambolembia ayokosola eloto wa ta tshe wakandekamaka, ayukahanya diango diakandakosola. 23 Laha kame la mi, kambuntuna. One lahasanganya la mi diango, kadidianganya.

24 Lam'atumba odienge uma le untu, vo nkindulaka lu ahuli waha la ashi, watayangi mumuya. Lam'ahawakitani, vo wayuta vati: Dimi layukalula lu luudu lami len'akamatumbi. 25 Lam'akalulawo, ku vo wambulutana leli pudipudi lolongoswami.

26 Ku vo wayutsho, wayutosa edienge ekina esambeli wüleki kolo; wayoto, wayudjase loko. Ku akambu wa untu oso wa l'okongo, wayuleka wa ntundu kolo.

27 Lam'akataka Jesu akambu aso, umuntu omotshi l'ului w'antu akawelela ati: Utema wakakuti, ndu awele wakayalome, weko la otshoko! 28 Keli ndi akati ati: Mete, wane watuhukamaka diui dia Unyashungu, la watudikitanyiaka, mbeli la otshoko!

*Jesu Ambulaka Wane  
Wayanga Tulimbitetu  
(Mat. 12:38-42; Mak. 8:12)*

29 Lam'akamotaka elui w'antu la le Jesu, ndi akatela mbatela ati: Lolonga lone, leko Lolonga la kolo! Vo watuyangaka djimbitelu, keli hawuwasha djimbitelu, tshikima djimbitelu ya Jona. 30 Uku akayala Jona djimbitelu le asi Niniva, wuhu aco mbayuyala On'a untu le antu wa lu lolonga lone. 31 Khum'ekanga ka umuntu ka la Diku dia Kushi ayemala l'elumbwelu la antu wa lu lolonga lone, ayuwamia, ne dia ndi akayi uma lu kuma ya kete, dia ndjuka yimba ya Solomona. Nyendi, luleki Solomona, eko lane. 32 Asi Niniva wayemala lushi l'elumbwelu la wa lu lolonga lone, wayuwâmia, ne dia vo wakakadimula etema lam'akawuki esambishelu ka Jona. Nyendi, luleki Jona, eko lane.

*Wela wa Tala (Mat. 5:15; 6:22-23)*

33 Nduku untu latohetshaka tala, ku ndi dikitsha lu dihuli dia ushamu, kana la tshina dia kidunda, keli ndi atudikitshaka lu ekitishelu ka tala, ne dia wane woto wenyi usasi adio. 34 Su diaye mbeli tala dia dimba diaye. Lam'eli su diaye ololo, dimba diaye tshe diayulula too la usasi. Keli lam'edio kolo, ndu dimba diaye diayulula too la udjima. 35 Okone endi kana usasi mbeli l'utema aye, aha udjima. 36 Okone naka dimba diaye tshe diambulula la usasi, diaha la leke la tshududu, dio tshe diayulula la usasi, uku tala mbakohetela la usasi adio wa ngaingai.

*Jesu Ambuhunwela Antu Dia Afarise;  
Fono Shamalu  
(Mat. 23:1-36; Mak. 12:38-40;  
Luk. 20:45-47)*

37 Lam'akateketaka Jesu, Ufarise omotshi akaweti, dia ndi ntole la ndi ma. Ku ndi akoto, akadjase la mesa. 38 Lam'akenyi

# LUKA

Ufarise dikambu so, ndi akambi, ne dia ndi kombotshaanya la ntundu ka nde ma. 39 Khumadiodjio akawutela ati: Nyu, Afarise, nyatotshaka l'andja a dikoho la donga, keli l'etei anyu, ambulula too la dihotwanelu la akambu wa kolo. 40 Nyu nyeko dinginya! Undi, one lakadikingi l'andja awo, ndi kunkinga ndu l'etei awo? 41 Keli lam'ayunyusha antu diango la ketshi, nyuwasha diango dieli l'etei. Nyendi, diango tshe diayela pudipudi le nyu.

42 Keli fono kayayi le nyu, Afarise! ne dia nyu nyatukimoka etenyi ka dikumi ka nyumba la luuhu la akatshikatshi tshe, nyatulekanaka sambu k'ololo la ngandji ka Unyashungu. Aki ololo anyu ntsha akambu ane, la aha ntshika akambu wa la ntundu. 43 Fono kayayi le nyu, Afarise! ne dia nyu nangaka die dia ntundu lu temwelo, la waemu lu tuka. 44 Fono kayayi le nyu! ne dia nyu nyeko uku waumbu wahene lu ashu, watokendakenda antu ladiku diawo, ku vo haweyi.

45 Umbeyi w'elembe omotshi akükaluya diui ati: Umbetsha, lam'ataye diui so, we ambutotenga ndu shu. 46 Jesu akati ati: Fono kayayi ndu le nyu, embeyi w'elembe! ne dia nyu nyataheka wutshu weli wulu memba lu aheka w'antu, keli nyu nyame hanyunanda wetshu aka kuyanga la luhita. 47 Fono kayayi le nyu! ne dia nyu nyatuhikaka waumbu w'amvutshi, keli watshenyu mbakâdiaki. 48 Okone nyu nyeko emenyi, nyatetawoka akambu wakatshaka watshenyu, ne dia vo wakâdiaki, keli nyu nyatuhikaka waumbu awo. 49 Diako mbakati ndu yimba ya Unyashungu ati: Dimi layâtumela amvutshi la atumami. Vo wayudiaka amotshi, wayuwasuya. 50 Okone akila tshe wakatshulwama uma l'etatelu k'andja, wayali dikambu dia wa lolonga lone, 51 umaka dikila dia Abele, edja ndu dikila dia Zekariya, lakawadiaki l'asa ediakelu la etemwelo. Mete kanyutelami nti: Ayuyala dikambu dia wa lu lolonga lone. 52 Fono kayayi le nyu, embeyi w'elembe! ne dia nyu nyakkakosola ona sapi k'akambu wa bewu. Nyu nyame komboto, keli nyu nyakashimbi wane wakayangi mboto.

## *Atunyi Andi Wambôtokiya*

53 Lam'akatumbi Jesu loko, afundji la Afarise wakatatela mbudinga la wulu, wakalangi mboteketsha akambu efula. 54 Vo wakôtokiya, dia mbosa diui diukukindu mvuta.

## *Jesu Ambulaka Ambeki*

12 Lu unya oso, lam'akamote antu nunu nunu, edja ndu wakakamanela l'ekulu, Jesu akatatel a mvutela ambeki andi ati: Nyewo edya ka Afarise, kako keli lukesu. 2 Nduku kene kambukumbama, kahakumbwama. Nduku kene kambushama, kaheyama. 3 Okone akambu tshe wakanyati lu udjima, wayukema lu usasi. Akambu wakanyataka hyotehote lu mvudu ya l'etei, wayuwelelama l'ete a mvudu.

4 Dimi lambunyutela, nyu wane weli engenyi ami, nti: Tanyukaki wane wadiaka alimba woma, ku l'okongo haweyi ntsha dikambu dikina. 5 Keli dimi layunywula one lahumbanyu mbuka woma: nyuki one leli la wulu wa mbikadja antu lu luwinga la dja l'okongo a mbadiaka woma; ee, dimi lambunyutela nti: Nyuwuki woma! 6 Hawutusundjaka tufudu tutanu akuta ahendi? Keli nduku otoi ato atuhamameka lu ashu wa Unyashungu. 7 Ndu weondji wa divu dia l'ete anyu wambalema tshe. Tanyukaki woma: nyu nyambuleka tufudu efula ushinga a wulu.

8 Dimi lambunyutela nti: Untu tshe layumbetawo la ntundu k'antu, ndu On'a untu ayuwetawo la ntundu ka andjelo wa Unyashungu. 9 Keli untu layumanguna la ntundu k'antu wayuwanguna lu ashu wa andjelo wa Unyashungu. 10 Untu tshe lateketa diui dia kolo lu dikambu dia On'a untu, wayudimanya. Keli untu latenga Nyuma k'Ekila, hawûdimanya. 11 Lam'ayuwuya la nyu la ntundu ka temwelo, la embuledi, ndu dihangamendi, tanyuyakananyaki nyati: Ukundi ayutukaluya diui, kana aui akona wayututa? 12 ne dia Nyuma k'Ekila ayunyetsha aui wayunyuhumba mvuta lu unya oso.

## *Jesu Ambuwaewula Dia Okomiya wa Diango*

13 Untu omotshi l'ului w'antu akawutela ati: Umbetsha, uteli onalingu akahani la mi sangu. 14 Keli ndi akawumbula ati: Pami, akankitsha umbadi kana ukahi ladiku dianyu? 15 Ku ndi akawatela ati: Nyendi, nyewo okomiya wa diango tshe; ne dia lumu la untu haluyala ne dia efula ka diango dieli la ndi. 16 Ku ndi akawaiki wela ati: Kete ya kanga ongonyi omotshi yakangonya diango efula. 17 Ku ndi akakan yimba l'utema andi ati: Kayumutsha na, ne dia dimi kema la lama mumba diango diam i dia dinela? 18 Ku ndi akati ati: Dimi layutsha okone:

layuhandjula apenge ami, layuhika akina wuleki waki. Ku dimi layumba diango diamti dia dinela la diango diamti tshe loko. 19 Ku layutela utema ami nti: Utema, we la diango efula diumbami dia deku efula. Ukkaki olo, olekaki, onokaki, ongenangenaki. 20 Keli Unyashungu akawutela ati: Enginya li! Wayolomba utema aye l'utshu w'elo one. Ku diango diakayalongosola diayuyala diaki na? 21 Osoku mbeli untu layaumbela diango, laha la ukundji le Unyashungu.

**Dia Ndjakananya; Eumbelu ka Mete  
(Mat. 6:25-34)**

22 Ku Jesu akatela ambeki andi ati: Okone mbanyutelami nti: Tanyuyakananyaki dia nyumu yanyu nyati: Ayutole na? kana dia alimba anyu nyati: Ayutolota na? 23 ne dia lumu lambuleka mbu ya nde, dimba diambuleka ahondo. 24 Nyendi angwangwa: vo hawutuneka, hawutunaka. Vo kema la eumbelu kana dipenge. Unyashungu atuwashaka mbu ya nde. Ndi nemo dia mamba dienyu, ndeka fudu efula li! 25 Untu akona l'atei anyu, lam'ayunduyakananya, ku ndi ntaluka utali a nshi ya lumu landi kubita otoi? 26 Okone naka nyu hanyezi ntsha dikambu dia tshitshe, okoko wana wayakananyanyu dia akambu akina? 27 Nyendi alembu, uku wulawo; vo hawukambi ulimu, hawutshi ahondo. Keli dimi lambunyutela nti: Kuyanga Solomona lu lutumbu landi tshe, kondota uku dembo dimotshi l'atei awo. 28 Keli naka Unyashungu atolotshaka adiyu wa l'usui, weko elo, ku lui wayukadjema lu atshuka, ndi huleka nyolotsha, nyu akanga a mbetawo ka tshitshe? 29 Tanyuyangaki kene kayunyole kana kayonyono; tanyuyakananyaki. 30 Ne dia wedja wa la kete watuyangaka diango so tshe, keli Shenyu mbeyaka ati: Nyu nyatudihumbaka. 31 Keli nyutayangi diulelu diandi, ku ndu diango so tshe diayuyala dianyu.

32 Tanyukaki woma, nyu limba la tshitshe l'ekoko, ne dia Shenyu nangaka nyusha diulelu. 33 Nyusundja dieli la nyu; nyusha antu diango la ketshi. Nyuyatsheli atapa wahuyala emusu, la eumbelu l'ulungu kahashili, lene ahatusukanaka uvi, lene ahatalanyaka yumumbu. 34 Ne dia len'eli eumbelu kanyu, kayuyala ndu etema anyu.

**Antu Wasenaki**

35 Nyolote eya lu kindi yanyu; nyohetsha atala anyu. 36 Nyame nyuyali

uku antu walungamela khumewo lam'ayundukalula uma lu dambu dia diwala. Okone lam'ayunduya, lam'ayundokokola, wayüdihula esadi. 37 Ekambi ako wayuyala la otshoko lam'ayuya khumewo, lam'ayundätana wasena. Mete kanyutelami nti: Ndi ayolota uya, ayuwadjscha lu mesa. Ndi ayuya, ayákambela ulimu. 38 Naka ndi ayuya l'eseleno ka hendi, kana ka satu, lam'ayundätana osoku, vo wayuyala la otshoko. 39 Keli nyu mbeyaka nyati: Kanga luudu, utundeya unya wayuya uvi, tshiki ndi akasene, tutundutshika luudu landi, dia vo lutundula. 40 Ndu nyu nyualongosole, ne dia On'a untu ayuya lu unya wahanyalungamela.

**Ekambi wa Kolamelu la Ekambi wa Uhedia (Mat. 24:45-51)**

41 Petero akambula Jesu ati: Khumadiondjo, shame mbukediye wela one, kana antu tshe? 42 Khumadiondjo akati ati: Ulami akona weli la kolamelu la yimba, wayukitsha uwandji andi ladiku dia wa lu luudu landi, dia mbakahelaka mbu ya nde lu tena diayo? 43 Ukambi oso ayuyala la otshoko lam'ayuya uwandji andi, lam'ayundutana atsha osoku. 44 Mete kanyutelami nti: Ndi ayükitscha ladiku dia kene tshe keli la ndi. 45 Keli lam'ayuta ukambi ako l'utema ati: Uwandji ami huya esadi; lam'ayundutatale nkomola ekambi w'apami la ekambi w'amantu, la ndekaka, la nokaka, la mbidjoka wanu, 46 uwandji w'ukambi oso ayuya lu lushi lahandülungamela, ndu lu unya wahandeyi. Ndi ayuyókomola wulu, ndu ayuyükitscha lu leke l'akanga w'uhedia. 47 Ukambi ako, lakeyi uku akalangi uwandji andi, laki konongosola diango diandi, laki kuntsha lulanglu la uwandji andi, ayokomwama efula. 48 Keli one laki kumbeya, lakatshi akambu wukuki nkomwama, ndi ayokomwama yema tshitshe. Untu tshe lambuwusha diango kambi, wayölomba efula. La untu tshe layuwukimiya diango kambi, wayölomba diango diuleki efula.

**Dikambu Dia Jesu Diambatanya Antu  
(Mat. 10:34-36)**

49 Dimi lakayi dia ndjudja dja la kete. Keli kayumutsha naka yo yambohetaka? 50 Dimi leko la batiza, ka dimi mbatizama. Ndu dimi leko la dikambu dia wuki edja ndu to kambushidiyama! 51 Nyu nyambukana nyati: Dimi lakayi dia ndjusha antu ki la

# LUKA

kete? Dimi lambunyutela nti: Kema. Dimi lakayi dia ndjatanya antu. 52 Umaka kakiane, antu atanu wa lu luudu otoi wayatana: asatu lene, ahendi lene; ahendi lene, asatu lene. 53 Vo wayatana: shi la ona pami, ona pami la shi; nyangu la ona umuntu, ona umuntu la nyangu; ukilu a umuntu la olokayi andi.

## *Tulimbitelu ta Nshi Nye (Mat. 16:14; Mak. 8:11-13)*

54 Ndi akatela elui w'antu ntu ati: Lam'atunyenaka dingi diatambela lu leke l'ehutwelu ka unya, nyu nyatutaka esadi nyati: Mvula kuyayi, ku to katuyaka. 55 Lam'atunyenaka lopepe uma lu leke la diku dia kushi, nyu nyatutaka nyati: Umbi ka wulu; ku atuyalaka osoku. 56 Nyu akanga a lukesu, nyu mbeyaka nimbitela elundji ka kete la ka ulungu, keli ukundi ahanyalimbitala akambu w'etenka kene?

57 Okoko wana wahanyayalumbuya kene keli ololo? 58 Lam'ayuyutsho la ufundji aye utsha le unumbushi, utashidisha la ndi lu mbuka, ne dia ndi atukutukotola le umbadi, la umbadi ntukukimo le ulami, ku ulami ntukudja lu luudu la lukanu. 59 Dimi lambunyutela nti: We hatumbi uma loko, tshikima we ambufuta dikuta dia ndjihelu.

## *Antu Wakadimuli Etema*

**13** Antu amotshi waki leko etena kako, wakatela Jesu vati: Pilata akasanganya dikila di'asi Ngalili amotshi la dia nyama yawo yakawadiakela Unyashungu. 2 Ku ndi akakaluya diui ati: Nyu nkanaka nyati: Asi Ngalili aso waki antu wa kolo ndeka asi Ngalili tshe, ne dia vo wakaswi wuhu oso uka? 3 Dimi lambunyutela nti: Kema. Keli naka nyu hanyakadimula etema, nyu tshe nyayovo wuhu ako. 4 Ndu antu aku dikumi la enanei, ane wakavu lam'akanyukwela luudu l'etangelu la Siloama, nyu nkanaka nyati: Vo waki atshi wa kolo ndeka antu tshe watuyalaka la Jerusalema? 5 Dimi lambunyutela nti: Kema. Keli naka nyu hanyakadimula etema, nyu tshe nyayovo wuhu ako.

## *Utamba a Fingu Wahato Elua*

6 Jesu akuki wela one ati: Untu omotshi aki la utamba a fingu l'ekambo kandi k'elua. Ndi akayi dia ndjuyanga elua loko, keli ndi kuntana. 7 Ku ndi akatela ohehi w'ekodi ati: Enda, deku satu ne mbatumuyakaka dia ndjuyanga elua l'utamba one a fingu, keli halatani. Ôkote; ukundi osawo dihuli

la kete wososa? 8 Ndi akukaluya diui ati: Khumadiiondo, ûtshiki ndu eleku kene, edja ndu dimi lambufunda kete la tshina, la nkitsha tumi. 9 Naka vo ayoto elua eleku kayayi, ku kawo; keli naka hatwe, we mbeyaka ndjokota.

## *Jesu Ambuyindja Ekonwelo ka Lushi l'Ekila*

10 Ndi aketshaka antu l'etemwelo kemotshi lushi l'ekila. 11 Nyulungi, umuntu omotshi, laki la odienge wakawete ekomo deku dikumi la enanei, aki loko. Ndi akakutama kuta, kumbeya nkuto nduku yema. 12 Lam'akawenyi Jesu, ndi akaweti; akawutela ati: Umuntu, we ambutshungo uma lu ekomo kaye! 13 Ku ndi akawaheanya. Kem'edja, umuntu akakuto; akatumbula Unyashungu. 14 Keli umbuledi w'etemwelo akuki kele ne dia Jesu akakonoya untu lushi l'ekila. Ndi akatela ului w'antu ati: Nshi shamalu yeko, yahumba antu ntsha elimu awo. Okone lu nshi sho, kanyuyakaki, kanyuyokonwamaki, keli aha lushi l'ekila. 15 Ku Khumadiiondo akukaluya diui ati: Nyu akanga a lukesu! untu akona l'atei anyu ahatshungula ngombe kana punda kandi uma l'elelu, la nkilombola utsha l'ashi lushi l'ekila? 16 Umuntu one, kanula y'Abarahama, lakakeleka Satana deku ne dikumi la enanei, taki ololo ndi nkelekwama uma lu dimama ne lushi l'ekila? 17 Lam'akandati akambu aso, atunyi andi tshe wakalombo la sonyi. Ului tshe w'antu wakangenangena, ne dia akambu tshe wa lutumbu wakandatshi.

## *Lotongo la Lohodia (Mat. 13:31-32; Mak. 4:30-32)*

18 Ku Jesu akati ati: Diulelu dia Unyashungu dieli uku na? Dimi layudifanya la na? 19 Dio dieko uku lotongo la lohodia lakose untu, lakanduki l'ekambo kandi. Lo lakuli, lakayala utamba. Fudu ya l'ulungu yakahema lu tahi yalo.

## *Edya (Mat. 13:33)*

20 Jesu akati ntu ati: La na ayumufanya diulelu dia Unyashungu? 21 Dio dieko uku edya, kakose umuntu, kakandashe lu tediko tusatu ta shima, edja ndu to kakakukanelia la shima tshe.

## *Suku Dia Tshitshe (Mat. 7:13-14, 21-23)*

22 Jesu akakindula lu esumba ndu lu wangelu, akatshaka antu, lam'akandatetaka

utsha la Jerusalema. 23 Untu omotshi akawumbulatai: Khumadiiondo, antu tshitshe mbayushimbambela? Ndi akawutela ati: 24 Nyukalangani dia mboto lu suku dia tshitshe; ne dia dimi lambunyutela nti: Antu efula wayulanga mboto loko, keli vo hawuyala la wulu wa mboto. 25 Lam'ayeto kanga luudu, lam'ayundudiha lukuki, nyu nyayutatela memala l'andja. Nyu nyayokokola lu lukuki, nyayuta nyati: Khumadiiondo, utudihula. Ku ndi ayunyukaluya diui ati: Dimi haleyi uma lendi uyenyu. 26 Ku nyu nyayutatela mvuta nyati: Shu takalekaka, takanokaka lu ashu aye; we aketshaka antu lu esese asu. 27 Ndi ayuta ati: Dimi lambunyutela nti: Haleyi uma lene uyenyu. Nyumo uma la le mi, nyu atshi wa kolo tshe! 28 Nyu nyayulela, nyayokeketanya wanyu leko, lam'ayunyena Abarahama, Isaka la Jakoba, ndu amvutshi tshe lu diulelu dia Unyashungu, ku nyu nyame nyayukadjema l'andja. 29 Antu wayuya uma lu leke l'ehutwelu ndu uma l'edjelu ka unya, uma lu leke la ngel'a kushi ndu uma la diku dia kushi, wayudjase lu diulelu dia Unyashungu. 30 Nyulungi, antu amotshi weli l'okongo, wayuyala la ntundu; la amotshi weli la ntundu, wayuyala l'okongo.

### *Jesu Ambulelela Jerusalema (Mat. 23:37-39)*

31 Lu unya ako, Afarise amotshi wa kayi, wakatela Jesu vati: Utshu, umo uma lindu, ne dia Herode nangaka kudiaka. 32 Ku ndi akawatela ati: Nyutshu, nyututeli mbulu keso nyati: Elo la lui, dimi layutundja edienge, layokonoya antu, ku lushi la satu dimi layushidiya ulimu ami. 33 Keli dieli la mi dia ntsho la mbuka kami elo la lui la ledia lui, ne dia umvutshi heyi mvo amakina, tshikima la Jerusalema. 34 Yee ! Jerusalema, Jerusalema, latudiakaka amvutshi, latukaka wane watuwukutumelaka ave li! Ndi tena efula diakamalangi nsanganya an'aye, uku atusanganyaaka wali a koko an'ato la tshina di'ahafu ato, ku nyu kunanga li! 35 Enda, khumbu kanyu kambukalema. Dimi lambunyutela nti: Nyu hanyuyomena ntu, edja ndu lam'ayunyuta nyati: One layayi lu lukumbu la Khumadiiondo, eko la otshoko.

### *Jesu Ambokonoya Untu Lushi l'Ekila*

**14** Lushi l'ekila lomotshi, lam'akoto Jesu lu luudu la umbuledi omotshi w'Afarise dia ntolé ma, Afarise

wakókeshanya. 2 Untu omotshi aki la ntundu kandi la hemo ka khuta. 3 Jesu akambula ambeyi w'eleme la Afarise ati: Nkonoya untu lushi l'ekila eko ekila, kana kema? 4 Keli vo wakatshikala ki. Ku ndi akawose, akókonoya, akúkimo. 5 Ku Jesu akawambula ati: Untu akona l'atei anyu, ayuyala la punda kana ngombe, lam'ayutoko lu difuku di'ashi, ku ndi hakitundja esadi lushi l'ekila. 6 Vo kumbeya mbukaluya diui ntu lu akambu aco.

### *Daku le Angendangenda lu Alambu*

7 Jesu akukela wane wakawaeti lu ma wela lam'akandenya wuyasonwela die dia nemo. Ndi akawatela ati: 8 Lam'aketa untu lu dambu dia diwala, tudjaseki lu edie ka nemo, ne dia, undu, ndi aketsi untu omotshi lukuleki nemo. 9 Ku one lakaketshi we la ndi, ayukutela ati: Utshikeli untu one dihuli, ku we ayuleka mbosa dihuli diuleki nkitakita la sonyi. 10 Keli lam'aketawo, utshu, utdjase lu dihuli diuleki nkitakita. Ku lam'ayuya one lakaketshi, ndi imbeyaka nkutela ati: Ongenyi, umbeli. Ku we ayuyala la lutumbu lu ashu w'antu tshe wudjashi la ye wale ma. 11 Ne dia tshe layambiya, ayukitshakitsama; one layakitsakitsha, ayumbiyama.

### *Daku le Akanga a Mvudu*

12 Jesu akatela ndu one lakaweti ma ati: Lam'ayuyukate ma dia midi kana dia dikolo, tetaki engenyi aye, ananyo, kana asi khumbu kaye, kana asukanyi weli akanga w'engonyi, vo watukuyuketa ndu vo, ndu watukuyulemaya la ye. 13 Keli lam'ayuyukatela antu dambu, keti akanga a weula, dikomo, tshumbi, la tutshungu. 14 Ku we ayotshokwama, ne dia vo kema la diango dia nemanya la ye. Vo wayukukaluyadio lu eulwelu k'antu w'ololo uma lu nyoi.

### *Wamboseka Ndja lu Ma Dia Dikolo*

15 Lam'akuki untu omotshi lakadjashi la ndi lam'akawalekaka ma aui aso, ndi akatela Jesu ati: One layole ma lu diulelu dia Unyashungu, eko la otshoko! 16 Keli Jesu akawutela ati: Untu omotshi akakate ma dia wuki dia dikolo, ndi aketi antu efula. 17 L'etena ka ma dia dikolo, ndi akatumí ekambi andi, dia ntutela wane wakandeti ati: Nyuyi, kakiane diango tshe diambolongoswama. 18 Keli vo tshe wakatatelai nsakosako: untu l'untu

# LUKA

akalombe edimanyelu. La ntundu akawutela ati: Dimi lambusumba ekambo. Dimi mpumbaka ntsho dia ntukiena, mbakolombami nti: Unyimanya. 19 Ukina akati ati: Dimi lambusumba ngombe dikumi, hyendi hyendi lu lokoho. Dimi nangaka ntuyenda, mbakolombami nti: Unyimanya. 20 Ukina akati ati: Dimi lambutshuka wadi, okone haleyi ntsho. 21 Ukambi oso akayi, akayutela uwandji andi akambu ako. Ku kanga luudu akumala kele, akatela ukambi andi ati: Utshu lu esese la lu tuwuka ta l'usumba, kuyi la akanga a weula, la dikomo, la tutshungu, la tshumbi. 22 Ukambi akati ati: Khumadiondjo, ambutshama uku utskiye, keli luudu lekiko hwe. 23 Uwandji akatela ukambi ako ati: Utshu lu esese la lu kumbu y'etamba, kututshutshiya antu la wulu dia vo mboto, luudu lami laluli. 24 Ne dia dimi lambunyutela nti: Nduku otoi w'apamiaku wakametshi, ayunganelama dia dikolo.

## *Ndjala Umbeki Aha Dikambu Dia Tshitshe*

25 Elui a waki w'antu wakatshokaka la Jesu. Ndi akasikiso, akawatela ati: 26 Naka untu ambuya le mi, ku ndi hahetsha shi, la nyangu, la wadi, la ana, la anangu, la akadiyendi, ee, ndu lumu landi, keti ndi heyi ndjala umbeki ami. 27 Untu tshe Lahembe utamba andi a mpeketanya dia ndjelami, ndi heyi ndjala umbeki ami. 28 Untu akona l'atei anyu, lam'langandi mpika luudu l'etangelu, ku hatadjashi dia ntediki ushinga, kana ndi la diango dia nkuka lushidiya? 29 Lam'ambunduhika etshina, ku ndi kema la wulu wa lushidiya, wane tshe wayenda, wayutatela mbösoka. 30 Vo wayuta vati: Pami kene akatela mpika luudu, keli ndi kumbeya lushidiya. 31 Kana, khum'ekanga kakona, lam'ayundutsho dia ntolosha khum'ekanga kekina, hatadjashi dia ntakanyi yimba, kana ndi la antu andi nunu dikumi, weko la wulu wa mpumana la ukina layayi le ndi la antu nunu akumi ahendi? 32 Kukukana lam'eki ukina etali, ndi ayütumela akendji la ntuwumbula akambu wa vo ndjala ki. 33 Okone untu tshe l'atei anyu lahaseke kene tshe keli la ndi, ndi heyi ndjala umbeki ami.

34 Leho leko ololo, keli naka leho lambusuwo, la na ayunyulete mpe ntu? 35 Lo kema ololo dia mbidja lu kete kana lu diala: wayulukadja l'andja. One leli la atui wa mbuka, uki.

## *Unyashungu Ambukanela Antu wa Kolo (Mat. 18:10-14)*

**15** Elungudi w'elambu tshe la antu wa kolo wakayasukanaka la le Jesu, dia ndjuka uku atfandi. 2 Afarise la afundji wakangananguna vati: Untu one atulungulaka antu wa kolo, atolekaka la wo.

## *Okoko Wakashisho*

3 Jesu akawaukela wela one ati: 4 Untu akona l'atei anyu, lam'endi la ekoko lukama, naka ndi ambudimanya omotshi, ku ndi hatshiki akumi divwa la divwa l'usui dia ntuyanga one wushishwi, edja ndu lam'ayunduwena? 5 Lam'ayunduwena, ndi ayuwahe l'aheka, ayongenangena. 6 Lam'ayundukuma lakandi, ndi ayeta engenyi andi la asukanyi andi; ayuwatela ati: Nyongenengene la mi, ne dia lambena okoko ami wakashisho. 7 Dimi lambunyutela nti: Wuhu ako mbayuyala ongenongeno utamanya l'ulungu lu dikambu dia untu a kolo otoi lukadimudi utema, uleki dia antu akumi divwa la divwa wahahumbi nkadimula etema.

## *Etenyi ka Fesa Kakashisho*

8 Kana umuntu akona, lam'endi la tenyi dia fesa dikumi, naka ndi ambushisha etenyi kemotshi, ku ndi hahetsha tala, hombe luudu, la hayangi l'eteti, edja ndu lam'ayundukienia? 9 Lam'ayundukienia, ndi ayeta engenyi andi la asukanyi andi. Ndi ayuwatela ati: Nyongenengene la mi, ne dia lambena etenyi kakamashisha. 10 Okone dimi lambunyutela nti: Ongenongeno ndjalaka lu ashu w'andjelo wa Unyashungu lu dikambu dia untu a kolo otoi lambukadimula utema.

## *Ona la Lutshitu*

11 Ku Jesu akati ati: Untu omotshi aki la ana apami ahendi. 12 Ona kushi akatela shi ati: Papa, umbisha etenyi ka diango, diayuyala le mi. Ku ndi akakahanya diango diandi. 13 Kem'edja, ona kushi akasanganya diango diandi tshe, akatshu lu lokendo lu kete y'etali. Ndi akatuhandjula diango diandi lu akambu wa lutshitu, wakandatshaka. 14 Lam'akandamani diango diandi tshe, ndjala ka kasha ka wulu kakayala lu kete sho. Ndi akatela mpumba diango. 15 Ku ndi akatshu, akatesanela la untu omotshi la lu kete yako. Ku untu ako akütumi dia ntuleshaka sumbu l'usui. 16 Ku ndi akangali ndutsha dikundju diandi la pusu yakalekaka

sumbu. Nduku untu lakawusha ema ka nde. 17 Keli lam'akandatshuti, ndi akati ati: Ndi ma efula dieli la ekambi wa papa, ndu dikina ladiku, ku dim'one avondjala lindu li! 18 Dimi layunela, layutsho le papa; layutuwutela nti: Papa, dimi lakatshela ulungu kolo, lakatshi kolo ndu lu ashu aye. 19 Ololo ami hakuki, dia vo mbetami ntu vati: On'aye; umbete uku ukambi aye omotshi. 20 Ku ndi akunela, akayi le shi. Keli lam'akindi tshalula, shi akawenyi, akangasana la ketshi, akalawo, akatukhumbatela lu kingu, akanonana la ndi. 21 Ona akawutela ati: Papa, dimi lakatshela ulungu kolo, ndu lakatshi kolo lu ashu aye. Ololo ami hakuki, dia vo mbetami ntu vati: On'aye. 22 Keli shi akatela ekambi andi ati: Nyela ukutu wuleki ololo, nyôlotsha, nyuwudji lohete lu lunya landi, la sabata l'ekulu andi. 23 Nyela osongo wa ngombe wununyi, nyûdiaki, keli tulî, tongenengene. 24 Ne dia on'ami one akavu, ku ambuyala la lumu ntu; ndi akashisho, ku ambenama. Ku vo wakatatela ngenangena.

25 L'etena keso, ona l'enundu aki l'ekambo. Ku lam'akandayayakaka, lam'akandasukana lasuki la luudu, ndi akuki wahuma la wano wenye. 26 Ku ndi aketi ukambi omotshi, akawumbula akambu wakayala. 27 Ku ndi akawutela ati: Onanyo kambuya. Sho ambûdiakela osongo wa ngombe wununyi, ne dia ndi ambûlungula la wulu ndu la ki. 28 Keli ndi akumala kele, kunanga mboto lu luudu. Ku shi akatumbi, akayôsengasenga. 29 Keli ndi akakaluya shi diui ati: Enda, deku efula ne diamumukukambela ulimu, dimi kundjaka elembe aye nduku lushi. Keli we atambisha kuyanga yana ya mbudi nduku lushi, dia dimi ngenangena l'engenyi ami. 30 Keli lam'uyi on'aye one, lakali diango diaye la amantu a luseka, we ambûdiakela osongo a ngombe wununyi! 31 Ndi akawutela ati: On'ami, we ndjalaka la mi nshi tshe. Kene tshe keli kami, kaye keto. 32 Keli aki ololo mbola la ngenangena, ne dia onanyo one akavu, ku ambuyala la lumu; akashisho, ku ambenama.

### *Ulami a Diango Kanga Lukesu*

**16** Jesu akatela ambeki andi ntu ati: Kanga ongonyi omotshi akiko, laki la ulami a diango. Wakûfundi le ndi vati: Ndi akalanya diango diaye tshe. 2 Ku ndi akaweti, akawumbula ati: Dikambu diakona diukami so? Umbisha esanganyelu k'ulimu aye, ne dia we heyi ntshikala lu ulimu ntu.

3 Ku ulami akayambula l'utema andi ati: Kayumutsha na, lam'ambuminya uwandji ami l'ulimu w'ulami? Dimi laha la wulu wa nkamba, keli dimi la sonyi ka nomba diango olombalomba. 4 Dimi lakasanguya dikambu diayumutsha, dia vo nungulami lu mvudu yawo lam'ayuwuminya l'ulimu wa nama diango. 5 Ku ndi aketi akanga w'abasa wa uwandji andi otoi la otoi. Ndi akambula la ntundu ati: Efula kakona kukulamiye le uwandji ami? 6 Ndi akawutela ati: Tediko t'iso lukama. Ku ukambi uku akawutela ati: Osa mukanda w'esundjelu, udjase esadi, ufundi akumi atanu. 7 Ku ndi akambula ukina ati: Efula kakona kukulamiye? Ndi akawutela ati: Tediko lukama t'epunga. Ndi akawutela ati: Osa mukanda aye w'esundjelu, ufundi tediko akumi enanei. 8 Uwandji akandula ulami a kolo, ne dia ndi akatshi akambu wa yimba; ne dia ana w'etenâ kene, wambuleka ana wa yanyi yimba lu lolonga lawo. 9 Dimi lambunyutela nti: Nyuyandeli engenyi uma lu ukundji w'akambu wa kolo. Okone lam'ayushila ukundji ako, vo wayunyulungula lu mvudu yawo ya pundu.

10 One leli la kolamelu lu diango diuleki tshitshe, eko la kolamelu ndu lu diango diuleki efula. One leli la lukesu lu diango diuleki tshitshe, eko la lukesu ndu lu diango diuleki efula. 11 Ku naka nyu tanyaki la kolamelu l'ukundji wa kolo, akona ayunyukimiya ekundji wa mete? 12 Naka tanyaki la kolamelu lu diango dia untu ukina, akona ayunyusha dieli dianyu? 13 Nduku untu leya nkambela ewandji ehendi ulimu: ne dia ndi ayuhetsha omotshi, ayulanga ukina. Kuku kana ndi ayekama omotshi, ayonyola ukina. Nyu hanyezi nkambela Unyashungu la ukundji ulimu.

### *Ndjandula Ka Afarise*

14 Afarise, waki anangi wa falanga, wakuki akambu aso tshe, wakôsoke. 15 Jesu akawutela ati: Nyu nyeli antu wayayindja lu ashu w'antu, keli Unyashungu mbeyaka etema anyu. Diango diambolemiama l'atei w'antu diambendjwama lu ashu wa Unyashungu.

16 Elembé la aui w'amvutshi wakiko edja ndu le Joani. Uma lu etena keso, watusambishaka lukumu l'ololo la diulelu dia Unyashungu, untu l'unta atuyaotshiyaka loko la khudu. 17 Keli eshishwelu ka ulungu la kete, ambuleka eshishwelu ka shidishidi y'elembé dikambu dia tshitshe.

# LUKA

## *Dia Ndjaka Diwala*

(Mat. 19:1-12; Mak. 10:1-12)

18 Untu tshe laseka wadendi, latshuka ukina, ambunana. One latshuka umuntu lukimwi umendi, ambunana.

## *Kanga Ongonyi la Lazaro*

19 Kanga ongonyi omotshi akalotaka ahondo wa linene wa tilili w'amena. Ndi akangangenenga la lushi la lushi la ufunu. 20 Olombi a diango omotshi lukumbu landi Lazaro akakitschamaka la suku diandi. Ndi aki la puta dimba tshe. 21 Ndi akalangaka ndjalesha la fusa yakakokaka lu mesa wa kanga ongonyi; ndu fo yakalombolaka puta yandi. 22 L'okongo diku olombi akavu, andjelo wakawembe utsha lu tulu ka Abarahama. Ndu kanga ongonyi akavu, ku wakukhunde. 23 Ndi aki la fono lu Luwinga la Dja. Ndi akedia ashu, akenyi Abarahama tshalula la Lazaro lu tulu kandi. 24 Ku ndi akaweleta wulu ati: Papa Abarahama, umbuki ketshi. Untumeli Lazaro, ndi adji sodi ka luhita landi l'ashi, ambodia lulimi; ne dia dimi la fono lu lumbi la dja. 25 Keli Abarahama akati ati: On'ami, uho watu: We akalungulaka diango di'ololo lu nshi yakiye la lumu, ku Lazaro akalungulaka diango dia kolo. Keli kakiane, ndi ambusambema lindu, ku we ambuyala la fono. 26 Dikambu dikina, luwinga la wuki leko l'asasu la nyu. Wane walanga mbeta uma lindu utsha le nyu, haweyi mbeta. La nduku untu leya mbeta uma leko uya le su. 27 Ku ndi akati ati: Papa, dimi lambukosengasenga nti: Utumi lu luudu la papa; 28 ne dia dimi la analingu atanu; ndi atuwaewuli, watukukuma ndu vo lu dihuli ne dia fono. 29 Keli Abarahama akati ati: Vo weko la Mose la amvutshi; vo wawaukeli. 30 Ndi akati ati: Kema, papa Abarahama. Keli naka untu omotshi lakavu ayutsho le wo, vo wayukadimula etema. 31 Ndi akawutela ati: Naka vo hawukela Mose la amvutshi, keti vo hawetawo kuyanga untu lulwi uma lu nyoi.

## *Dia Akambu wa Ntakanya Antu*

(Mat. 18:67, 21-22; Mak. 9:42)

**17** Ku Jesu akatela ambeki andi ati: Mete, akambu wa ntakanya wayuya; keli fono kayayi le untu latunga akambu aksi! 2 Uleki ololo dia ndi nkelekama dive di'ohelo lu kingu, la ntambiyama l'uduwa, uleki ndi ntakanya kiendakenda motshi. 3 Nyuyalamaki. Naka unyaye ayutsha kolo, ülaki. Naka ndi ayukadimula

utema, üdimanyia. 4 Naka ndi ayukutshela kolo etshela esambeli lushi otoi, ndu lam'ayundukalula le ye ekaluba esambeli, ati: Lambukadimula utema; küdimanyia.

## *Dia Mbetawo*

5 Atumami wakatela Khumadiondjo vati: Ufudia mbetawo kasu. 6 Khumadiondjo akati ati: Utunduyala nyu la mbetawo uku lotongo la lohodia, tshiki nyu mbeyaka mvutela utamba one wa lukhumu nyati: Ukhundwami, unemi l'uduwa, ku vo mbeyaka nyukitanyia.

7 Keli untu akona l'atei anyu, leli la ukambi lakamba kana lalama ekoko, lam'ayuya ukambi uma l'ekambo, ku ndi ayuwutela ati: Utadjashi, utali ma? 8 Ndi hawutela ati: Onongoswele diango dia dimi nde, olote uya, unkambeli ulimu, edja ndu lam'ayumushila nde la no, ku l'okongo diku we ayole, ayono? 9 Undi, ndi ayuka ukambi uku lusaka ne dia ndi akatshi akambu wakandösengola? 10 Okone ndu nyu, lam'ayunyushidiya ntsha paka akambu tshe wakawanyosengola, kanyuti nyati: Ekambi w'anyanya mbesu. Shu tambutsha akambu waki la su dia ntsha.

## *Usi Samariya Kanga Sudi*

11 Lam'akawatatskaka lu mbuka utsha la Jerusalema, Jesu aketi l'asa Samariya la Ngilili. 12 Lam'akandakumi lu ngelu kemotshi, apami dikumi akanga a sudi wakahumana la ndi. Vo wakemala tshalula. 13 Ku vo waküwelela vati: Jesu, Uwandji, utuki ketshi! 14 Lam'akandawaenyi, ndi akawatela ati: Nyutshu, nyutuyaenya le elombedi. Lam'akawatatskaka, vo wakakono. 15 Lam'akenyi otoi awo omotshi ati: Dimi lambokono, ndi akakalula, ayatumbula Unyashungu la diui dia wulu. 16 Ndi akayakosha l'ekulu wa Jesu, akawuki lusaka. Usi Samariya kakindi. 17 Jesu akükalya diui ati: Aha antu dikumi mbokonwe, keli, lend'eli divwa? 18 Nduku untu ukina lukaludi dia ndjutumbula Unyashungu, tshikima ongendifangenda one? 19 Ndi akawutela ati: Eto, utshu. Mbetawo kaye kambukonoya.

## *Eyelu ka Diulelu Dia Unyashungu*

(Mat. 24:23-28, 36-41)

20 Lam'akambula Afarise Jesu vati: Etena kakona kayaya diulelu dia Unyashungu? Ndi akákalya diui ati: Diulelu dia Unyashungu hadiuyayi la tulimbitelu t'antu mbeaya.

21 Ntu, vo hawuta vati: Enda, dio ne lane! kana ati: Dio diku leku! Keli diulelu dia Unyashungu dieko l'etema anyu.

22 Ku Jesu akatela ambeki andi ati: Nshi yayuya, lam'ayunyulanga mena lushi otoi uma lu nshi ya On'a untu, ku hanyulenyi. 23 Antu wayunyutela vati: Enda, lene! kana ati: Enda lane! Tanyutshokaki, tanyâylaki. 24 Uku atungadimoka dingadimu dia ndjadi lu leke lomotshi l'ulungu ku dio menama lu leke lukina l'ulungu, wuhu ako mbayuyala On'a untu lu lushi landi. 25 Keli la ntundu, dieli la ndi dia nsuwa esuwa efula la ntunama le wa lu lolonga lone. 26 Uku akayala lu nshi la Noa, mbayuyala lu nshi ya On'a untu. 27 Vo wakalekaka, wakanokaka, wakatshukaka, wakatshukamaka edja ndu lushi lakoto Noa lu watu a luudu, ku elula kakayi, kakâdiaki tshe. 28 Wuhu ako mbakayala ndu lu nshi ya Lota - vo wakalekaka, wakanokaka; wakasumbaka, wakasundjaka; wakuneka, wakahikaka mvudu. 29 Keli lushi lakatshu Lota uma la Sodoma, dja ya tshe yakahulo uma l'ulungu, yakâdiaki vo tshe - 30 wuhu oso mbayuyala lushi layushwama On'a untu. 31 Lu lushi lako, naka untu eko ladiku dia luudu, la diango diandi dieko l'etei, ndi takitaki dia ntuditundja; pupu ndu le untu leli l'ekambo, ndi takalulaki. 32 Nyuho wadi a Lota. 33 Untu tshe layanga nkundja lumu landi, ayulushisha. Keli untu tshe lashisha lumu landi, ayulushimbela. 34 Dimi lambunyutela nti: Utshu oso, apami ahendi wayuyala lu tangi: wayosa omotshi, wayutshika ukina. 35 Amantu ahendi wayohela diango kame: wayosa omotshi, wayutshika ukina. 36 Apami ahendi wayuyala l'ekambo: wayosa omotshi, wayutshika ukina. 37 Vo wakâkulaya diui vati: Khumadiondjo, lendi na? Ndi akawatela ati: Len'eli udu, katusanganaka wapungu.

### *Wadi Aki Udu Lahaheko Nomba, la Umbadi a Kolo*

**18** Jesu akawaukela wela dia vo nombaka nshi tshe, aha mpeko. 2 Ndi akati ati: L'usumba omotshi kaki umbadi, laki kumbukaka Unyashungu woma, ndu laki konemiaka untu. 3 Ndu wadi aki udu aki l'usumba ako. Ndi akayakaka le ndi, akataka ati: Onsombwele le utunyi ami. 4 Nshi motshi, ndi kunanga. Keli l'okongo diku, ndi akati l'utema andi ati: Kuyanga dimi haluki Unyashungu woma, ndu halalemia untu, 5 ku ne dia wadi aki udu one ambomenya

pa, dimi layôsombweya. Ndi atukonembia la olendolendo andi. 6 Khumadiondjo akati ati: Nyulungi, okone wata umbadi a kolo. 7 Ku Unyashungu hasombweya esonomi andi watûlelaka ndu la yanyi ndu l'utshu, ndi atâkungiyaka edja uka? 8 Dimi lambunyutela nti: Ndi ayâsombweya esadi. Keli lam'ayuya On'a untu, ndi ayutana mbetawo la kete?

### *Ufarise la Ulungudi w'Elambu*

9 Ndu wela one mbakandukela amotshi, wakayalungamelaka vati: Ololo mbesu, wakanyolaka akina. 10 Apami ahendi wakoto lu etemwelo dia ntolomba. Omotshi aki Ufarise, ukina aki ulungudi w'elambu. 11 Ufarise akemala, akalombe ndame okone ati: Unyashungu, lambukuka lusaka ne dia dimi kema uku antu akina, apotwanyi, akanga a lukesu, amunanyi, kana uku ulungudi w'elambu one. 12 Dimi latukilaka mbu ya nde tena pendi lu lubingu la lubingu. Dimi latukimoka etenyi ka dikumi uma lu diango tshe diatumukundjaka. 13 Keli ulungudi w'elambu akemala tshalula, kunanga mbedia ashu andi, keli akayakomola lu tulu; akati ati: Unyashungu, umbuki ketshi, dimi unta a kolo! 14 Dimi lambunyutela nti: Untu oso akatshu lakandi uyindjami ndeka ukina; ne dia untu tshe layambiya, ayukitshakitshama; keli one layakitshakitsha, ayumbiyama.

### *Jesu Ambulungula Tokendakenda (Mat. 19:13-15; Mak. 10:13-16)*

15 Vo wakayi la tokendakenda le Jesu, dia ndi mbananda. Keli lam'akenyi ambeki dikambu diako, vo wakâhangwela. 16 Keli Jesu akawaeti; akati ati: Nyete tokendakenda wayi le mi, tanyasikeki, ne dia diulelu dia l'ulungu dieko d'antu uku vo. 17 Mete kanyutelami nti: Untu tshe lahalungula diulelu dia Unyashungu uku kiendakenda, keti ndi hoto loko.

### *Dikambu Dia Ukundji Wulu (Mat. 19:16-30; Mak. 10:17-31)*

18 Umbuledi omotshi akambula Jesu ati: Umbetscha w'ololo, kayumutsha na, dia nkita lumu la pundju? 19 Jesu akukâluya diui ati: Okoko wana wambetaye wattu: Ololo? Nduku leli ololo, paka Unyashungu ndame. 20 We mbeyaka elembe, ati: Tunanaki, Tudiakaki. Tuvaki. Tumamanyiaki. Olemia sho la nylo. 21 Ndi akati ati: Akambu aso tshe mbatutshaka umaka nshi yami ya dikenda. 22 Keli lam'akuki Jesu aui

# LUKA

aso, ndi akawutela ati: Dikambu otoi mbambutshikal! utusundja dieli la ye tshe, utudikaheli akanga a weula, ku we ayuyala la diango l'ulungu. Kuyi, kundjeli. 23 Keli lam'akanduki aui aso, ndi akanyangi efula, ne dia ndi aki la ongonyi efula. 24 Jesu akawendi; akati ati: Eko dikambu dia wuki, dia akanga w'engonyi mboto lu diulelu dia Unyashungu! 25 Eotwelo ka kamelo l'ushu wa tedi, kambuleka eotwelo ka kanga ongonyi lu diulelu dia Unyashungu dikambu dia tshitshe. 26 Wane wakuki aui ako, wakati vati: Ku akona ayeya nshimbamela? 27 Keli ndi akawatela ati: Akambu weli wulu le antu, kema wulu le Unyashungu. 28 Ku Petero akati ati: Enda, shu takatshiki tshe, tambukuyela. 29 Ku ndi akawatela ati: Mete kanyutelami nti: Nduku untu lambutshika luudu, kana wadi, kana anangu, kana ambutshi, kana ana ne dia diulelu dia Unyashungu, 30 ahlungula diango diuleki efula l'etena kene, ku l'etena kayayi, ndi ayulungula lumu la pundju.

### *Jesu Ambutela Ambeki Dia Akambu Wayuyala le Ndi (Mat. 20:17-19; Mak. 10:32-34)*

31 Jesu akose ambeki dikumi la ahendi, akawatela ati: Nyulungi, shu ane tutatshu utsha la Jerusalema, akambu tshe wakafundi amvutshi, wayushidiyama le On'a untu. 32 Ne dia ndi ayukimwama le asi wedja, ayosokama, aytengama, ayutamela soi. 33 Vo wayòkomola, wayüdiaka. Lushi la satu, ndi ayulo. 34 Vo kunshihudia nduku dikambu l'atei w'akambu aso. Aui ako wakawashamela; vo kumbeya akambu wakandati.

### *Kanga Tshungu Lasuki la Jeriko (Mat. 20:29-34; Mak. 10:46-52)*

35 Jesu akasukana lasuki la Jeriko. Kanga tshungu omotshi akadjashi l'umamu a mbuka, alomba diango. 36 Lam'akanduki ului w'antu wateti, ndi akambula dikambu diambutshama. 37 Vo wakawutela vati: Jesu y'usi Nazarea kateti. 38 Ndi akawelela wulu ati: Jesu, Kanula ya Davidi, umbuki ketshi! 39 Ku waku waketi la ntundu, wakuhangwela vati: Olembohal! Keli ndi akahangohango wulu ati: Kanula ya Davidi, umbuki ketshi! 40 Ku Jesu akemala, akati dia vo mbela le ndi. Lam'akandasukana, ndi akawumbula ati: 41 Alangaye dimi nkutshela na? Ndi akati ati: Khumadiondjo, nsene mbalangami. 42 Jesu akawutela ati: Osene; mbetawo

kaye kambukokonoya. 43 Kem'edja, ndi akasene, aküyeli, atatumula Unyashungu. Ku antu tshe, lam'akawenyi dikambu diako, wakandula Unyashungu.

### *Zakeyo, Ulungudi w'Elambu*

**19** Jesu akakumi la Jeriko, akatetaka. 2 Untu omotshi aki leko, lukumbu landi Zakeyo. Ndi aki kapita ka elungudi w'elambu ndu kanga ongonyi. 3 Ndi akayangi mena Jesu uku akindi, keli ndi kumbeya mbéna l'atei w'ului w'antu, ne dia ndi aki mundumundi. 4 Okone ndi akalawo la ntundu, akatumbela l'utamba wa lukhumu dia ntuwena, ne dia Jesu akayangi mbeta laawo. 5 Lam'akakumi Jesu lu dihuli diako, ndi akawalela; akawutela ati: Zakeyo, usamanya, uhulo; dieli la mi dia mpanga lakaye elo. 6 Ku ndi akahulo esadi, akülungula la ongenongeno. 7 Lam'akawenyi dikambu diako, vo tshe wakangunanguna vati: Ndi ambutsho dia ntuhanga laka untu a kolo. 8 Zakeyo akemala, akatela Khumadiondjo ati: Ulungi, dimi layusha akanga a weula etenyi ka hendi ka diango diamni. Naka lakose engo uma le untu l'umamanya, dimi layuwukaluya diango nei nei. 9 Jesu akawutela ati: Panda kambuya lu luudu lone elo! ne dia ndu ndi keli kanula ya Abarahama. 10 Ne dia On'a untu akayi, dia ndjuyanga la ndjushimbela wane wakashisho.

### *Wela wa Mina Dikumi*

11 Lam'akawukaka akambu aso, Jesu akahe diui, akawaukela wela, ne dia ndi aki lasuki la Jerusalema, ndu ne dia vo wakakan vati: Diulelu dia Unyashungu diayene esadi. 12 Untu omotshi, kanga lukumu, akatsu lu kete kina y'etalii dia ntuyalungwela diulelu, ati: Kakaluli. 13 Ku ndi aketi ekambi andi dikumi, akawasha mina dikumi; akawutela ati: Nyutshi la yo ukanda, edja ndu lam'ayumuka'lula. 14 Keli wudja andi wakuhetsa; wakatumu akendji l'okongo andi vati: Shu hatulangi untu one ntülela. 15 L'okongo diku wa nungula diulelu, ku lam'akandakalula, ndi akati ati: Nyeti ekambi eku wakamasha falanga, dia dimi mbeya diango diakamakundja waho l'ukanda. 16 One la ntundu akayi le ndi, akati ati: Khumadiondjo, mina kaye kambuta mina kina dikumi ladiku. 17 Ndi akawutela ati: Kawo, we ukambi w'ololo! ne dia we akatanema la kolamela lu diango diuleki tshitshe, uleli esumba dikumi. 18 One la hendi akayi, akawutela

ati: Khumadiondjo, mina kaye kambuta mina kina tshanu. 19 Ndi akawutela ati: Ndu we, ulei esumba etanu. 20 Ukina akayi, akati ati: Khumadiondjo, enda, mina kaye kene, kakamumbi lu tshambala. 21 Dimi lakakuki woma, ne dia we eko kanga ngala. We atototonganaka kene kakiye kunkitsha; ndu atunaka kene kakiye kumune. 22 Ndi akawutela ati: Uma lu aui aye, mbayumukamia, we ukambi a kolo! We akeyi wati: Dimi leko kanga ngala, latotonganaka lam'akimi kunkitsha, ndu latunaka lam'akimi kumune? 23 Ya ukundi akiye kunkitsha lufalanga lami lu dihuli di'esombanyelu, tshiki lutuyulosa kame la waho? 24 Ku ndi akatela wane wakemadi lasuki ati: Nyôkosole mina kandi, nyusha kanga mina dikumi. 25 (Ku vo wakawutela vati: Khumadiondjo, ndi la mina dikumi!) 26 Dimi lambunyutela nti: One leli la, wayuwusha; keli one laha la, wayôkosola ndu kene keli la ndi. 27 Keli atunyi ami waki kunanga dimi mbaulela, nyuwaela lindu, nyuyâdiaki la ntundu kami.

*Jesu Ambukuma la  
Jerusalema la Lutumbu  
(Mat. 21:1-11; Mak. 11:1-11;  
Joa. 12:12-19)*

28 Lam'akashili Jesu mvuta aui aso, ndi aketi la ntundu utsha la Jerusalema. 29 Lam'akumi Jesu lasuki la Betefange la Betaniya, l'ukungu wetawo vati: Ukungu w'Eweli, ndi akatumi ambeki ahendi, 30 ati: Nyutshu la ngelu keledinyu. Lam'ayunyukuma leko, nyu nyayutana osongo a punda wahatahemu untu, ukelekami. Kanyûkeleku, kanyuyi la wo. 31 Naka untu ayunyumbula ati: Dikambu kuna diûkelekulanyu? Kanyuwuteli nyati: Khumadiondjo kûhumba. 32 Ku wane wakandatumi wakatshu, wakûtani uku akandawatela. 33 Lam'akawakeleku, osongo a punda, akanga awo wakawambula vati: Dikambu kuna diakelekulanyu osongo a punda? 34 Vo wakati vati: Khumadiondjo kûhumba. 35 Ku vo wakayi la wo le Jesu. Vo wakahe ahondo awo ladiku dia osongo a punda, ku wakahemia Jesu. 36 Lam'akandatshokaka, antu wakali ahondo awo lu mbuka. 37 Lam'akandasukana lasuki la Jerusalema, l'uhulula w'Ukungu w'Eweli, ului w'ambeki tshe wakatatelua ngenangena, la mandula Unyashungu, wahangohango ne dia akambu wa mamba tshe wakawenyi.

38 Vo wakati vati: Khum'ekanga luyi lu lukumbu la Khumadiondjo, atumbwami! Ki kayali l'ulungu, la lutumbu layali ladiku dia ulungu! 39 Afarise amotshi uma l'ului w'antu wakawutela vati: Umbetsha, uhangweli ambeki aye. 40 Ndi akâkaluya diui ati: Dimi lambunyutela nti: Naka vo wayolembohala, ave wayuhangoango.

*Jesu Ambulelala Jerusalema*

41 Lam'akasukana Jesu, ndi akenyi usumbu, akûlelela. 42 Ndi akati ati: Utuyeya weme lu lushi l'elo, akambu watutungaka ki li! Keli kakiane, akambu ako wambushama uma lu ashu aye, 43 ne dia nshi yayuyala le ye, yayukutshimela atunyi aye lungeli. Vo wayukutshimba, wayukukhuka. 44 Vo wayukuhumanya la kete, ndu we ndu an'aye weli l'atei aye. Vo hawutshika dive ladiku dia dikina l'atei aye, ne dia we heyi etena kayukokendela akambu aso.

*Jesu Ambolongosola Etemwelo  
(Mat. 21:12-17; Mak. 11:15-19;  
Joa. 2:13-22)*

45 Jesu akoto l'etemwelo, akatatela mbitshanya waku wakasundjaka diango. 46 Ndi akawatela ati: Ambufundama ati: Luudu lami layuyala luudu la dombelo, keli nyu nyambuluhiuya wuku w'apotodi.

47 Jesu aketshaka antu la lushi la lushi lu etemwelo. Keli elombedi a waki la afundji la dihangamendi wakayangi mbûdiaka. 48 Keli vo kumbeya ntsha nduku dikambu, ne dia antu wakûmamema, wakahukamaka aui andi.

*Wambumbula Jesu Dia Wulu Andi  
(Mat. 21:23-27; Mak. 11:27-33)*

**20** Lushi lomotshi, lam'aketshaka Jesu antu lu etemwelo ndu lam'akandasambishaka lukumu l'ololo, elombedi a waki la afundji la dikumanyi wakutumbela. 2 Vo wakawumbula vati: Ututeli, uma lu wulu akona watuyutshaka akambu ane? Akakusha wulu one na? 3 Ndi akâkaluya diui ati: Ndu dimi layunyumbula umbula omotshi, keli kanyukadimweli. 4 Batiza ka Joani akayi uma l'ulungu kana uma le antu? 5 Vo wakakanai yimba vati: Naka shu tayuta shati: Uma l'ulungu, ndi ayuta ati: Okoko wana akinyu kumbêtawo?

6 Keli naka shu tayuta shati: Uma le antu, antu tshe wayutaka ave, ne dia vo mbêtawoka vati: Umvutshi mbakindi.

# LUKA

7 Ku vo wakukaluya diui vati: Hateyi uma lene akito. 8 Jesu akawatela ati: Ndu dimi, halanyutela uma lu wulu akona watshami akambu ane.

## *Wela w'Ekambi w'Ekambo (Mat. 21:33-46; Mak. 12:1-12)*

9 Jesu akatatel a mbuka antu wela one ati: Untu akakambi ekambo k'elua, akakitsikela ekambi, akatshu lu kete kina la ntudjase edja. 10 Lam'akakuki eleku k'elua, ndi akatumi ukambi andi omotshi le ekambi w'ekambo, dia vo mbusha elua uma l'ekambo. Keli ekambi w'ekambo wakôkomola, wakukaluya anyanya. 11 Ku ndi akatumi ukambi andi ukina. Vo wakôkomola ndu ndi, wakôtenge, wakukaluya anyanya. 12 Ndi akatumi ndu la satu. Vo wakôkote puta ndu ndi, wakawutshanya. 13 Ku kanga ekambo akati ati: Kayumutsha na? Dimi layutuma on'ami la ngandji, kana vo wayôlemia, undu. 14 Keli lam'akawenyi ekambi w'ekambo, vo wakatanela vati: Ukiti uku. Nyeso tûdiaki, sangu diayali diasu. 15 Ku vo wakosûkula uma l'ekambo, wakûdiaki. Wuhu akona wayâtshela kanga ekambo? 16 Ndi ayuyulanya ekambi ako, ayusha akina ekambo kandi. Lam'akawuki diui so, vo wakati vati: Unyashungu ashimbi dikambu dia wuhu oso! 17 Keli ndi akawaendi tee, akawambula ati: Na kitshimudi ka diui ne, diakafundama ati: Dive diakatuni ambiki wa luudu, Diakayala ote wa tshuku? 18 One tshe layoko lu dive so, ayuhimbohimbo tenyi, keli untu layudiokwela, diayûhandjula uku ditshu.

## *Wambumbula Jesu Dia Munda lu Lulimi: Kana Ololo Nambula Kayisa (Mat. 22:15-22; Mak. 12:13-17)*

19 Afundji la elombedi a waki wakeyi vati: Jesu, shu mbukedindi wela oso. Vo wakayangi mbunda lu unya ako, keli vo wakuki antu woma. 20 Vo wakôkeshanya, wakatumi atopi dia vo ndjafanya uku antu w'ololo, dia mbosa aui andi la mbûkimo le umbuledi, kanga diulelu. 21 Vo wakawumbula vati: Umbetsha, shu mbeyaka shati: We atutaka ndu atetshaka antu ololo; we kema la shonodi, keli we atetshaka antu mbuka ka Unyashungu lu mete. 22 Eko ekila shu nambula Kayisa, kana kema? 23 Keli ndi akeyi lukesu lawo, akawatela ati: 24 Uhunyumentu denariyo. Kanga efanelu la efundelu keli loko? Vo wakati vati:

Ka Kayisa. 25 Ndi akawatela ati: Okone nyusha Kayisa diango dia Kayisa. Nyusha Unyashungu diango dia Unyashungu. 26 Ku vo kumbeya munda Jesu lu aui andi la ntundu k'antu. Vo wakambi dia diui diakandâkaluya, ku wakalembohala ki.

## *Kana Eulwelu k'Uma lu Nyoi Keko (Mat. 22:23-33; Mak. 12:18-27)*

27 Asaduke, wane watutaka vati: Eulwelu k'uma lu nyoi kemako, wakayi le Jesu. 28 Vo wakawumbula vati: Umbetsha, Mose akatufundela ati: Naka untu ambuvo, ambutshika wadendi, aha la ona, onangu kakitani la ndi, kawûlweli luhanga. 29 Anangu esambeli wakiko. Lenundu akatshuki wadi, akavu, kuntshika ona. 30 La hendi akakitana la wadendi, akavu kuntshika ona. 31 Ndu la satu akakitana la ndi. Okone vo tshe esambeli wakavu, kuntshika ana. 32 L'okongo awo, vo tshe, ndu umuntu akayuvo. 33 Okone lu eulwelu k'uma lu nyoi, ndi ayuyala wadi a na? ne dia ndi aki wadewo vo esambeli.

34 Jesu akawatela ati: Ana wa l'etenka kene watutshukaka, ndu watutshukamaka. 35 Wane weli ololo, wayukuma l'etenka kako la lu eulwelu k'uma lu nyoi, vo hawutshuki kuyanga ntshukama. 36 Vo haweyi mvo ntu, ne dia vo wambedima la andjelo. Vo weli ana wa Unyashungu, ne dia vo weko ana w'eulwelu k'uma lu nyoi. 37 Keli wavo watulwamaka; ndu Mose akatenya dikambu diako lu ahuli wata dikambu dia dikumbu, lene akandeti Khumadiiondo ati: Unyashungu a Abarahama, Unyashungu a Ísaka, Unyashungu a Jakoba. 38 Ndi kema Unyashungu a wavo, keli ndi eko Unyashungu a wasena, ne dia tshe weko la lumu le ndi. 39 Afundji amotshi wakakaluya diui vati: Umbetsha, ololo mbutshiye. 40 L'okongo wa akambu aso, vo kundjala la dihunga dia mbumbula akambu akina ntu.

## *Jesu Ambumbula Afundji Dia Kristu (Mat. 22:41-46; Mak. 12:35-37)*

41 Jesu akawambula ati: UKundi watawo vati: Kristu eko kanula ya Davidi? 42 Ne dia Davidi ndame akati lu Buku di'Esambu ati: Khumadiiondo akatela Khumemi ati: Udjase lu lunya lami la pami, 43 Edja ndu lam'ayumete atunyi aye kihuna k'ekulu aye. 44 Davidi ndame mbêtaka ati: Khumadiiondo; ya ukundi wendi kanula yandi na?

*Jesu Ambewula Antu Dia Afundji*  
*(Mat. 23:1-36; Mak. 12:38-40;*  
*Luk. 11:37-54)*

45 Antu tshe wakuki lam'akatela Jesu ambeki andi ati: 46 Nyewo afundji! Vo watulangaka nkendakenda l'eketu w'etali; watulangaka antu mbaemula lu tuka, la mbasha die diuleki amena lu temwelo, ndu ahuli wa nemo lu akambu; 47 vo watohotolaka wadi waki edu mvudu, ku dia vo nkesa antu, mbatuwolombaka alombelo w'etali. Vo mbayuleka manyema!

*Akuta wa Wadi Aki Udu*  
*(Mak. 12:41-44)*

**21** Jesu akedia ashu, akenyi akanga w'engonyi wadja eshasha awo l'ekitshelu. 2 Ndi akenyi ndu wadi aki udu, kanga wula, adja ekinga ehendi loko. 3 Ndi akati ati: Wadi aki udu, kanga wula, akadjisha ushasha wuleki eshasha wudjishawo, vo tshe. 4 Ne dia vo wakadjisha eshasha awo uma l'efula ka diango dieli la wo; keli ndi, uma lu wula andi, mbudjishandi kene tshe kaki la ndi, kakandahumbi ndjakimanya.

*Ehandjwelu ka Jerusalema*  
*(Mat. 24:12; Mak. 13:12)*

5 Lam'akati antu amotshi vati: Etemwelo ambusangema la ave w'ololo la eshasha uma le antu, Jesu akati ati: 6 Dia diango dienanyu diku, nshi yukuyala, lam'ahutshikala nduku dive ladiku dia dikina, wayâhandjula tshe. 7 Ku vo wakawumbula vati: Umbetsha, lushi lakona layuyala akambu aso? Djimbitelu yakona yayutena lam'ayuyala akambu aso lasuki la ndja? 8 Ndi akati ati: Nyewo, nyatukunganyiama; ne dia efula wayuya lu lukumbu lami, wayuta untu l'untu ati: Dimi keli ndi; ndu ati: Etena kaya suki. Tanyâyelaki. 9 Lam'ayunyuka kumu y'ata la ya mindju, tanyukaki woma, ne dia dieli la akambu aso dia ndja la ntundu, keli ekumelu tuyala esadi.

10 Jesu akawatela ati: Wudja wayolosha wudja ukina. Diulelu diayolosha diulelu dikina. 11 Adidimu wa mamba wa kete wayuyala efula. Ndjala ya kasha yayuya, ndu elandu lu dihuli la dihuli. Weoma a mamba wayuyala la tulimbitelu ta waki uma l'ulungu. 12 Keli la ntundu ka akambu aso tshe watayi, vo wayunyunda, wayunyusuya, wayunyukimo lu temwelo la lu mvudu ya kanu. Vo wayunyela la ntundu ka khumi ya dikanga la embuledi ne dia lukumbu lami. 13 Etena keso, kayuyala etena ka nyu ndjala

emenyi ami le antu. 14 Okone nyusanguya l'etema anyu, tanyukanaki yimba la ntundu uku ayunyukaluya aui, 15 ne dia dimi layunyusha unyo ndu yimba yaheya atunyi anyu mpumana la yo, kana nkalyau diui. 16 Keli nyu nyayukimwama uma le ambutshi anyu, uma le anengenyu, ndu uma le wane wuto lanyu. Vo wayudiaka amotshi l'atei anyu. 17 Antu tshe wayunyuhetsha ne dia lukumbu lami. 18 Keli nduku wondji a divu dia l'ete anyu wayushisho. 19 Uma lu memakan kanyu, mbayunyushimbela nyumu yanyu.

20 Lam'ayunyena elui w'alimbi wambudinga Jerusalema, kanyeyi nyati: Elanyelu kayo kaya suki. 21 Lushi lako, wane weli la Judiya, kawulawo l'ekungu; wane weli l'atei a ngelu, kawumo; wane weli l'esui, twayukaki loko. 22 Ne dia nshi sho, yeko nshi ya nsomboya, dia akambu tshe wufundami nshidiyama. 23 Fono kayayi le wane weli la waemi! la le wali walomia ana lu nshi sho! Ne dia asui a wulu wayuyala la kete, kele kayuyala le antu aso. 24 Ku vo wayudiakema la tombo, wayotolama fumbi lu wedja tshe. Asi wedja wayohotshahotsha Jerusalema, edja ndu etena k'asi wedja ambukuka.

*Eyelu ka Mesiya*  
*(Mat. 24:29-31; Mak. 13:24-27)*

25 Tulimbitelu tayuyala lu unya, lu ngondo ndu lu toto. Fono k'asi wedja kayuyala la kete. Vo wayukanana, ne dia luhelu l'ashi a wuki la asukhu. 26 Antu wayuka yimba tshimba, ne dia woma la elungamelu k'akambu wayayi la kete, ne dia diango dia wulu dia l'ulungu diayusutshasutshama. 27 Ku vo wayena On'a untu ayayi lu dingi la wulu la lutumbu la wuki. 28 Keli lam'ayutatela akambu aso ndja, kanyuwaleli, kanyedia ete anyu; ne dia etshungwelu kanyu kaya suki.

*Djimbitelu y'Utamba a Fingu*  
*(Mat. 24:32-35; Mak. 13:28-31)*

29 Jesu akawaukela wela ati: Nyendi utamba a fingu, ndu etamba ekina tshe. 30 Lam'atuwtumbiaka songusongu, nyu nyame nyatenaka ndu nyateyaka nyati: Eleku ka owo kaya suki. 31 Osoku ndu nyu, lam'ayunyena akambu ane wambuyala, nyayeya nyati: Diulelu dia Unyashungu diaya suki. 32 Mete kanyutelami nti: Wa lu ololanga lone hawushila, tshikima akambu ane tshe wambushidiyama. 33 Ulungu la kete

# LUKA

wayushila, keli aui ami hawushila.

34 Keli nyuyalamaki, ne dia etema anyu watukuyala wutshu la dishi, la edjwelu ka wanu la edinganu wa lumu lone. Lushi loso, latukuya le nyu shashimuya, uku shuni ya djunga, 35 ne dia osoku mbayuya lushi lako le antu tshe wudjashi ladiku dia kete. 36 Keli nyendaki, nyolombaki l'osengosengo dia nyu mpanda lu akambu aso tshe wayuya, la dia memala la ntundu ka On'a untu.

37 Jesu aketsha antu lu temwelo nshi tshe. Ndi akatshokaka etshu tshe, aketamaka l'ukungu, wetawo vati: Ukungu w'Eweli. 38 Antu tshe wakayakaka le ndi k'olomo la pindju lu etemwelo, dia ndjuka aui andi.

## *Sheki ya Ndjaka Jesu*

(Mat. 26:1-5, 14-16; Mak. 14:1-2, 10-11;  
Joa. 11:45-53)

**22** Dambu dia Ma Diaha la Edya diaki lasuki, dietawo vati: Elekanelu. 2 Elombedi a waki la afundji wakayangi wuhu wa ndjaka Jesu, ne dia vo wakukaka antu woma.

## *Judasi Ambusanga la Wo Lulimi Dia Nkimo Jesu*

3 Satana akoto l'utema a Judasi, letawo vati: Isakariyote, omotshi a lu dikumi la ahendi. 4 Ndi akatshu, akatusanga la elombedi a waki la elombodi w'alimbi lulimi wuhu wa ndi mbukimo le wo. 5 Ku vo wakangenangena, wak'laki dia mbusha falanga. 6 Ku ndi aketawo, akayangi etena k'ololo ka ndi mbakimwelandi, lam'aha elui w'antu laawo.

## *Ma Diaha la Edya*

(Mat. 26:17-25; Mak. 14:12-21;  
Joa. 13:21-30)

7 Lushi la Ma Diaha la Edya lakakuki, lakawahumbaka ndjaka osongo w'okoko wa dambu di'Elekanelu. 8 Jesu akatumii Petero la Joani, akawatela ati: Nyutshu, nyututolongoswele dambu di'Elekanelu, dia shu ndjole. 9 Vo wakawumbula vati: Lendi alangaye shu ntudilongosola? 10 Ndi akawatela ati: Nyulungi, lam'ayunyukuma l'usumba, nyu nyayuhumana l'untu ayembe mbaka k'ashi, kanyûyeli utsha lu luudu layundoto. 11 Kanyuteli kanga luudu nyati: Umbetsha ambukumbula ati: Lend'eli luudu l'angendangenda, dia dimi ndjole dambu di'Elekanelu la ambeki ami? 12 Ku ndi ayunyenya luudu la wuki la ladiku, lolongoswami. Nyututolongoswele loko.

13 Ku vo wakatshu, wakatani uku akandawatela. Vo wakalongosola dambu di'Elekanelu.

14 Lam'akakuki unya, ndi akadjase, ndu atumami wakadjase kame la ndi. 15 Ndi akawatela ati: Dimi lambuleka nanga nde la nyu dambu ne di'Elekanelu, ntundu latasuwi. 16 Dimi lambunyutela nti: Dimi handjole ma ne ntu, edja ndu dio diayushidiyama lu diulelu dia Unyashungu. 17 Ku ndi akose dikoho; lam'akanduki lusaka, ndi akawatula, akawasha. Ndi akati ati: Dimba diamni ne! diambukimwama dikambu dianyu. Kanyutshaki okone, dia mbuhomi. 20 Ndu l'okongo wa ma dia dikolo, ndi akose dikoho; akati ati: Dikoho ne, dieli sheki y'uyuyu ya lu dikila diamni, diambutshulwama dikambu dianyu. 21 Nyulungi, lunya la one lafunga, leko la mi lu mesa. 22 Mete, On'a untu ayutsho uku akawusanguya, keli fono kayayi le one lufunga! 23 Ku vo wakatela mumbwana vati: Akona ukuki ntsha dikambu so?

## *Tamu Dia Luleki Wuki*

24 Tamu takatumbi l'atei awo vati: Akona uleki wuki l'atei asu? 25 Ndi akawatela ati: Khumi ya dikanga y'asi wedja watuwaulelaka la ngala. Ku asi wedja watuwaetaka vati: Atshi w'ololo. 26 Keli nyu, tanyuyalaki osoku. One lunyuleki wuki, ayali uku kushenyu; la olombodi, ayali uku ukambi anyu. 27 Uleki wuki na, one ludjashi lale ma, kana one lükambela ulimu? Aha one ludjashi lale ma? Keli dimi leko l'atei anyu uku ukambi.

28 Keli nyu nyambutshikala la mi l'chimba ami. 29 Dimi lambunyusha diulelu uku akambisha Papa, 30 dia nyu nde la no lu mesa ami lu diulelu diamni. Nyu nyayudjase lu kitu ya diulelu, nyayulumbuya wedja dikumi la ehendi wa Isariyele.

## *Jesu Ambutela Petero Dia Langunu Landi*

(Mat. 26:31-35; Mak. 14:27-31;  
Joa. 13:36-38)

31 Simona, Simona, ulungi, Satana akalombe dia nkosa, dia nkuyungula uku epunga, 32 keli dimi lakakolomba, dia mbetawo kaye tashilaki. Lam'ayuyukadimo, kushikike anyaye. 33 Ku ndi akawutela ati:

Khumadiondjo, dimi lambuyalongsola dia ntsho la ye lu lukanu ndu lu nyoi. 34 Ku Jesu akatela Petero ati: Elo, lekeka lateki, we ayumanguna tena satu watii: Halaweyi.

### *Akambu wa Atumami Wambukadimo*

35 Jesu akawambula ati: Lam'akamanyutumi aha la tapa, aha la diutu, aha la sabata, nyu nyakahumbi engo? Vo wakati vati: Kema. 36 Ndi akawatela ati: Keli kakiane, one leli la tapa, adiose, ose ndu diutu; one laha la yombo, asundja kota diandi, ayisumbi. 37 Ne dia dimi lambunyutela nti: Dieli la diui diufundami nshidiyama le mi, ati: Ndi akalema kame la antu wa kolo, ne dia aui wa dikambu diammi wayushidiyama. 38 Vo wakawutela vati: Khumadiondjo, enda, tombo tuhendi tone. Ku ndi akawatela ati: Ambukuka.

### *Ngetesemane (Mat. 26:36-46; Mak. 14:32-42)*

39 Jesu akatumbi, akatshu 1'Ukungu w'Eweli, uku aki etshelu kandi. Ku ambeki andi wakuyeli. 40 Lam'akandakumi lu dihili diako, ndi akawatela ati: Nyolombaki, nyutukoto lu ehimba. 41 Ku ndi akangana uma le wo tshalula, yukuki unto mbuka lowoko la dive. Ndi akakhuse adui, akalombe. 42 Ndi akati ati: Papa, naka we nangaka, uminyiya dikoho ne. Kuku aha uku alangami, keli uku alangaye. 43 Ku ondjelo omotshi akene le ndi uma l'ulungu, akükikitscha. 44 Lam'akindil'as'eku la nyoi, ndi akaleki nomba wulu. Dungu diandi diakayala uku apopo a waki wa dikila mbalo la kete. 45 Lam'akandunela uma lu nomba, ndi akayi le ambeki, akâtani lu djo, ne dia lunyangu. 46 Ndi akawatela ati: Ngandi etamanyu na? Nyeto, nyolombe, nyutukoto lu ehimba.

### *Wambunda Jesu (Mat. 26:47-56; Mak. 14:43-50; Joa. 18:2-11)*

47 Kam'akateketaka Jesu, ului a wuki w'antu wakayi, kame l'untu lakawetaka vati: Judasi, omotshi la lu dikumi la ahendi, ndi kaki lolombo lawo. Ndi akayi uya le Jesu la ndjononana la ndi. 48 Keli Jesu akawumbula ati: Judasi, we kambufunga On'a untu lu enonanelu? 49 Lam'akenyi wane waki lasuki la ndi akambu wakayangi ntumba, vo wakawumbula vati: Khumadiondjo, tâkote

yombo? 50 Omotshi akakote ukambi w'olombedi a wuki, akûhimbula tui dia lunya la pami. 51 Keli Jesu akakaluya diui ati: Tanyutshaki wuhu uku ntu. Ku ndi akananda tui diandi, akôkonoya. 52 Ku Jesu akambula elombedi a waki, elombodi wa l'etemwelo la dikumanyi, waku wakayi le ndi, ati: Nyu nyambuya la tombo la tukalimba uku uya le opotodi? 53 Lam'akimi la nyu la lushi la lushi l'etemwelo, nyu kunsimbula anya anyu le mi. Keli unya anyu one, ndu wa wulu wa udjima.

### *Petero Ambanguna Jesu (Mat. 26:57-58, 69-75; Mak. 14:53-54, 66-72; Joa. 18:12-18, 25-27)*

54 Vo wakandi Jesu, wakatshu la ndi. Vo wakoto la ndi lu luudu l'olombedi a wuki. Keli Petero akayuelaka tshalula. 55 Lam'akawongonya dja l'atei a seke dia lukumbu, lam'akawadjase kame, Petero akayudjase l'atei awo. 56 Umuntu ukambi w'ulimu akawenyi udjashi l'usasi a dja, akawendi tee; akati ati: Ndu untu one kaki la ndi. 57 Keli ndi akanguna, akati ati: Umuntu, dimi halaweyi. 58 Ahuyala yema, ukina akawenyi; akati ati: Ndu we keli otoi awo omotshi. Keli Petero akati ati: Pami, aha dimi. 59 Lam'akaketi uku ushidi otoi, ukina akati ati: Mete, ndu untu one kaki la ndi, ne dia usi Ngalili kendi. 60 Keli Petero akati ati: Pami, dimi haleyi lataye oso. Ku kam'akandataka, lekeka lakeki. 61 Khumadiondjo akasikiso, akendi Petero tee. Ku Petero akuho diui dia Khumadiondjo, diakandawutela ati: La ntundu ka lekeka lateki elo, we ayumanguna tena satu. 62 Ku ndi akatumbi, akaleli wulu.

### *Wambosoka Jesu (Mat. 26:67-68; Mak. 14:65)*

63 Apami wakakimedi Jesu wakôsoke, wakôkomola. 64 Ku vo wakûkumbi ashu, wakawumbula vati: Uta diui. Ukokomodi na? 65 Wakôsongwela akambu akina efula, wakôtenge.

### *Diwandja Dia Jesu la Ntundu k'Embadi (Mat. 26:59-66; Mak. 14:55-64; Joa. 18:19-24)*

66 Lam'akahuto unya, ului wa

# LUKA

dikumanyi dia wudja wakasangana kame la elombedi a waki la afundji. Vo wakatshu la ndi l'elumbwelu; wakati vati: 67 Naka Kristu keye, ututeli. Keli ndi akawatela ati: Dimi kunyutelaka, nyu hanyetawo; 68 kunyumbulaka, nyu hanyunkaluya diui. 69 Keli umaka kakiane, On'a untu ayudjase lu lunya la pami la Unyashungu. 70 Ku vo tshe wakawumbula vati: On'a Unyashungu keye? Ndi akâkaluya diui ati: Tuku nyame aso wata, nyati: Dimi keli ndi. 71 Ku vo wakati vati: Kakatahumbi emenyi ntu? Shu shame tambuka uma l'unyo andi.

*Jesu la Ntundu ka Pilata  
(Mat. 27:1-2, II-14; Mak. 15:1-5;  
Joa. 18:28-38)*

**23** Ului awo tshe wakunela, wakayi la Jesu la ntundu ka Pilata. 2 Vo wakatatel mbôsongwela, vati: Takatani untu one angayula wudja asu, asike antu nambula Kayisa; ata ati: Dime keli Kristu, khum'ekanga. 3 Pilata akawumbula ati: Khum'ekanga k'asi Juda keye? Ndi akûkaluya diui ati: Wem'oso ata. 4 Ku Pilata akatela elombedi a waki la elui w'antu ati: Dimi halenyi nduku munga le untu one. 5 Keli vo wakatemala mvuta vati: Ndi atotomboshaka antu, atetshaka lu Judiya tshe, uma la Ngalili edja ndu lu dihuli ne.

*Jesu la Ntundu ka Herode*

6 Keli lam'akuki Pilata diui diako, ndi akambula kana pami kako aki usi Ngalili. 7 Lam'akandeyi ati: Uma lu diulelu dia Herode kendi, ndi akûtumi le Herode, laki ndame la Jerusalema nshi sho. 8 Lam'akenyi Herode Jesu, ndi akangenangena. Ndi akalangi mbêna edja, ne dia ndi akukaka lukumu landi. Ndi akalungamela mbêna atsha dikambu dimotshi dia mamba. 9 Ndi akawumbula aui efula, keli Jesu kumbukaluya nduku diui. 10 Elombedi a waki la afundji wakemala, wakôsongwela wulu. 11 Ku Herode la alimbi andi wakawonyola wakôsoke. Vo wakolotsha dihondo dia nemo, ku ndi akûkaluya le Pilata. 12 Herode la Pilata wakayala engenyi lushi loso, keli ntundu vo wakahetshanyaaka.

*Jesu la Ntundu ka Pilata Ntu. Pilata  
Ambusambula Dia Vo Mbudiaka  
(Mat. 27:15-26; Mak. 15:6-15;  
Joa. 18:39-19:16)*

13 Pilata aketi elombedi a waki la

embuledi la antu k'antu. 14 Ndi akawatela ati: Nyu nyambuya la untu one le mi, nyati: Ndi kangayula antu. Enda, dimi lambuwumbula la ntundu kanyu, halenyi nduku munga le untu one lu akambu wosongwelanyu. 15 Ee, ndu Herode kumbena la dikambu, ne dia ndi akûkaluya le su. Nyulungi, ndi kuntsha dikambu dia ndi mvo. 16 Okone dimi layôkomola, ku layûtshungula. 17 Diaki la ndi dia mbatshungwela usi lukanu omotshi lushi la dambu.

18 Keli vo tshe wakahangohango kame vati: Utunyiya untu uku, ututshungweli Barabasi! - 19 Wakadji Barabasi lu lukanu, ne dia ndi akatombosha asi usumba, akadiakana. 20 Ku Pilata akateketa la wo ntu, akalangi ntshungula Jesu. 21 Keli vo wakadji dielu vati: Údiaki lu utamba a mpeketanya! Údiaki lu utamba a mpeketanya! 22 Ndi akawambula umbula a satu ati: Okoko wana, kolo kakona kutshindi? Dimi halawenyi la dikambu dia ndi mvo. Okone dimi layôkomola, ku layûtshungula. 23 Keli vo wakatemala mvuta la aui a wulu; wakalombe vati: Údiaki lu utamba a mpeketanya! Aui awo wakôlembia. 24 Ku Pilata akasambula; akati ati: Diatshami uku alombanyu. 25 Ndi akatshungula one lakawadji lu lukanu ne dia ndi akatombosha antu ndu akadiakana, uku akawôlombe. Keli ndi akakimo Jesu uku lulanglu lawo.

*Wambuhane Jesu lu Utamba a  
Mpeketanya  
(Mat. 27:32-44; Mak. 15:21-32;  
Joa. 19:17-27)*

26 Lam'akawatshokaka la Jesu, vo wakandi untu omotshi, lukumbu landi Simona, usi Kurene, lakayayakaka uma l'usu, wakawahe utamba a mpeketanya dia ndi mbêmba l'okongo a Jesu. 27 Ului a wuki w'antu wakuyeli. Amantu wakayayakomolaka, wayaleli. 28 Keli Jesu akasikiso le wo, akati ati: Ana amantu wa Jerusalema, tanyundelaki, keli nyuyaleli, nyuleli ndu an'anyu. 29 Nyulungi, nshi yayuya, yayuta antu vati: Amantu wa dikumba la etema wahuti ana, ndu awele wahalomia ana, weko la otshoko! 30 Ku wayutatela mvutela akuna vati: Nyutokwele; ndu ekungu vati: Nyutukhukhume. 31 Ne dia naka vo wambutsha akambu ane lam'eki utamba uyuyu, ukundi ayuwutsha lam'umawo?

32 Wakatshu ndu la antu akina ahendi, atshi wa kolo, dia ntâdiaka kame la ndi,

33 Lam'akawakumi lu dihuli dietawo vati: Lombo, vo wakahane Jesu l'utamba a mpeketanya. Wakahane ndu atshi wa kolo: omotshi lu lunya landi la pami, la ukina lu lunya landi la lomoso. 34 Ku Jesu akati ati: Papa, ádimanyia, ne dia vo haweyi kene katshawo. Vo wakahana ahondo andi lu eukelu k'uwalu. 35 Antu wakemala wenda. Ndu embuledi wakósoke; wakati vati: Ndi lakashimbela akina, ndi ayashimbeli naka Kristu ka Unyashungu, osonami andi, mbendi! 36 Ndu alimbi wakósoke, wakayi le ndi, wakawusha wanu w'ukayi. 37 Vo wakati vati: Naka Khum'ekanga k'asi Juda keye, uyashimbeli. 38 Wakafundi ndu efundelu ladiku diandi vati: Khum'ekanga k'Asi Juda One.

39 Omotshi l'atei wa atshi wa kolo wakananemi la Jesu lu utamba a mpeketanya, akúkanula ati: We aha Kristu? Uyashimbeli, utushimbeli ndu shu! 40 Keli ukina akúhangwela, akati ati: We huki Unyashungu woma, ne dia we akanyema pupu? 41 Mete, wakasambula dikambu diasu ololo, ne dia shu tambulungula difutu dia etsha asu. Keli unto one, kuntsha nduku dikambu dia kolo. 42 Ndi akati ati: Jesu, kumbuho lam'ayuyukuma lu diulelu diaye. 43 Ndi akawutela ati: Mete kakutelami nti: Elo, kayuyuyala la mi lu Paradis.

### *Nyoi ka Jesu*

(Mat. 27:45-56; Mak. 15:33-41;  
Joa. 19:28-30)

44 Lam'akayala unyal'atei w'ote, udjima akayala lu kete tshe edja ndu l'eshidi esatu. 45 Yani kumbale; dihondo dia l'etemweloo diakate k'atei. 46 Jesu akawelela diui wulu ati: Papa, lambukitsha lumu lami luanya aye! Lam'akandati osoku, ndi akakitshiya. 47 Lam'akenyi olombodi w'alimbi akambu wakatshama, ndi akatumbula Unyashungu; akati ati: Mete, pami kene aki untu ololo! 48 Elui tshe w'antu wakayi dia ndjenda dikambu diako. Lam'akawenyi akambu wakatshama, vo wakakalula, watayakomola lu tulu. 49 Wane wakeyanaka la ndi tshe, ndu amantu waküyeli uma la Ngali, wakemala tshalula, wakenyi akambu ako.

### *Wambukhunde Jesu*

(Mat. 27:57-61; Mak. 15:42-47;  
Joa. 19:3842)

50 Nyulungi, untu omotshi, lukumbu landi Josefu, uma l'Arimatiya, usumba w'asi

Juda, aki leko. Ndi aki undaki omotshi, untu ololo ndu uluwanyi. 51 Ndi kumbetawo diui diawo ndu akambu wakawatshi. Ndi akalungamelaka diulelu dia Unyashungu. 52 Untu aksa akatshu le Pilata, akatolomba udu a Jesu, 53 Ku ndi akúhanula, akawombe la dihondo dia linene; akatuwetamia lu diumbu diakawatunguna lu dive, diaha takhundama untu. 54 Lushi loso, laki lushi la Elongoswelo. Ku lushi l'ekila, mbaki etatelu. 55 Amantu wakayi la ndi uma la Ngali, wakayayakaka l'okongo. Vo wakenyi diumbu, ndu okone akawetamia udu andi. 56 Ku vo wakakalula, wakalongosola diango di'upumu la biso dia malashi.

### *Diumbu Diambutanema Hwe (Mat. 28:1-10; Mak. 16:1-8; Joa. 20:1-10)*

Vo wakumuya lushi l'ekila, uku aki olembé.

**24** Keli la kesekese ya lushi la ntundu la lubingu, vo wakayi la diumbu, wakela diango di'upumu diakawalongosola. 2 Vo wakatani dive diakangitwami uma lu diumbu. 3 Ku vo wakoto loko, kuntana udu wa Khumadiondjo Jesu. 4 Lam'akawakananaka dia dikambu diako, apami ahendi wakayemala lasuki la wo, wolotshi ahondo wa ngaingai. 5 Lam'akawuki woma, ndu lam'akawakole dundju utsha la kete, apami wakawambula vati: Okoko wana wayanganyu lasena l'atei w'edu? 6 Ndi kema lane, keli ndi ambulo. Nyuhu okone akandanyutela lam'akindi la Ngali, 7 ati: Dieli la On'a untu dia nkimoma luanya w'antu wa kolo, la dia ndjakema lu utamba a mpeketanya, ku ndi ayulo lushi la satu. 8 Vo wakuho aui andi; 9 ku wakakalula uma la diumbu; wakatutela ambeki dikumi la otoi ndu akina tshe akambu ako tshe. 10 Amantu aksa waki Mariya w'usi Mangadala, la Joana, la Mariya wa nyangu Jakoba ndu amantu akina, waki la wo, wakatutela atumami akambu ako. 11 Aui ako, waki uku aui wa utata lu ashu awo; vo kumbetawo. 12 Keli Petero akemala, akalawo utsha la diumbu. Ndi akanyama, akalingela, akenyi ahondo wa linene atu. Ku ndi akakalula utsha lakandi, atambi dia dikambu diakayala so.

### *Jesu la Ambeki Ahendi Utsha l'Emayo (Mak. 16:12-13)*

13 Nyulungi, lushi lako ahendi uma l'ului awo wakatshokaka utsha lu ngelu, ketawo vati: Emayo, kaki stade

# LUKA

akumi asamalu uma la Jerusalema. 14 Vo wakatasawulaka dia akambu aso tshe wakatshama. 15 Lam'akawatasawulaka, ndu lam'akawatambwanaka, Jesu ndame akayi lasuki la wo, akatshu kame la wo. 16 Keli ashu awo wakashimbama dia vo mbéya. 17 Ndi akawambula ati: Aui akona watanyasawula lam'atanyakendakenda? Vo wakemala ki, waki la dundji dia lunyangu. 18 Omotshi, lukumbu landi Keleopa, akukaluya diui ati: We unto luhangi la Jerusalema, ku heyi akambu wambuyala leko nshi nye? 19 Ndi akawambula ati: Akambu akona aso? Vo wakawutela vati: Lu dikambu dia Jesu y'usi Nazareta, laki umvutshi a wulu lu etsha andi ndu l'aui andi, la ntundu ka Unyashungu ndu k'antu tshe. 20 Okone elombedi a waki la embuledi asu wakükimo dia mbamia dia ndi mvo, ku waküdiaki l'utamba a mpeketanya. 21 Keli shu takalungamela shati: Ndi kayutshungula Isariyele. Ee, ladiku di'aui aso tshe, elo keli lushi la satu l'okongo w'akambu aso. 22 Ntu amantu amotshi l'ului asu wakakumi k'olomo la diumbu, wakatukashimudi. 23 Lam'akiwo kuntana udu andi, vo wakaludi, wakatshi vati: Takenyi enelo k'andjelo watutela vati: Ndi eko la lumu. 24 Ku amotshi waki la su, wakatshwi la diumbu, wakatanyi dikambu uku akatshi amantu. Keli vo kumbena. 25 Ndi akawatela ati: Nyu akanga a dinginya, nyu nyatutshimbashimbaka l'etema dia mbetawo aui tshe wakati amvutshi! 26 Undi, taki ololo Kristu nsuwa lu akambu aso, la mboto lu lutumbu landi? 27 Ku ndi akatatel auma le Mose, la uma le amvutshi tshe, akamanya akambu andi fundu lu afundelu tshe.

28 Ku vo wakasukana utsha la ngelu kakkawatshokaka. Ndi akayangi mbalekana. 29 Ku vo wakôsengasenga wulu vati: Uhangi la su, ne dia aya dikolo, unya ambeta. Ku ndi akoto, akahangi la wo. 30 Lam'akandadjase la wo ale ma, ndi akose ukama a ma, akôtshokola. Ndi akawatula, akawasha. 31 Ku ashu awo wakadihwama, wakawayi. Ku ndi akasango uma lu ashu awo. 32 Vo wakambwana vati: Undi, etema asu kompeta lam'akandeketaki la su lu mbuka, ndu lam'akandatumanyaki afundelu fundu? 33 Vo wakunela lu unya ako, wakakalula uya la Jerusalema. Ku vo wakatani dikumi la otoi wusanganyimi kame, ndu akina waki la wo. 34 Vo wakati vati: Mete, Khumadiondjo

ambulo, ndi akene le Simona. 35 Ku vo wakasanya akambu wakayala lu mbuka, ndu uku akandeyama le wo lam'akandatula ma.

**Jesu Ambene le Ambeki la Jerusalema**  
(Mat. 28:16-20; Mak. 16:14-18;  
Joa. 20:19-23)

36 Lam'akawateketaka akambu aso, ndame akemala l'atei awo; akawatela ati: Ki kayali la nyu! 37 Keli vo wakuki woma a mamba, wakakan vati: Tambena edimu. 38 Ku ndi akawambula ati: Okoko wana wadidimanyu? Dikambu kuna diambuyala ekandukandu l'etema anyu? 39 Nyendi anya ami la ekulu ami, nyeyi nyati: Dime. Nyumunandi, nyeyi, ne dia edimu aha la emunyi la weka uku amenanyu la wo. 40 Lam'akandati osoku, ndi akawaenya anya andi la ekulu andi. 41 Lam'akiwo kumbetawo ne dia ongenongeno, lam'akawambaka, ndi akawambula ati: Nyu la engo ka nde lane? 42 Ku vo wakawusha etshi ka lusi la lufumba. 43 Ndi akalose; akali la ntundu kawo.

**Aui w'Elakanelu**

44 Jesu akawatela ati: Lam'akimi la nyu, dimi lakanyutela aui aine nti: Dieli la akambu tshe wakafundama lu dikambu diamu lu elembe a Mose, ndu lu aui w'amvutshi ndu lu esambu wa Davidi nshidiyama. 45 Jesu akadihula etema awo, dia vo mana afundelu fundu. 46 Ku ndi akawatela ati: Ambufundama ati: Dieli la Kristu dia nsuwa, la dia ndi mbulo uma lu nyoi lushi la satu; 47 la dia nsambisha wedja tshe dikambu dia ekadimwelu k'etema la edimanyelu ka kolo lu lukumbu landi, atateli uma la Jerusalema. 48 Nyu nyeli emenyi w'akambu ane. 49 Nyulungi, dimi lambunyutumela daka dia Papa. Keli nyutshikali l'usumba, edja ndu lam'ayunyuludiamma la wulu uma l'ulungu.

**Jesu Ambumbela l'Ulungu**  
(Mak. 16:19-20)

50 Jesu akálombola edja ndu lam'akawakumi lu welelo wa Betaniya. Ku ndi akeme anya andi, akâtshokola. 51 Lam'akandâtshokola, ndi akamamitona la wo, akembama l'ulungu. 52 Vo wakôtemola, wakakalula la Jerusalema la ongenongeno a wuki. 53 Vo wakayalaka l'etemwelo nshi, tshe, wandula Unyashungu.